

Rechtspraak in kort bestek: juli 2023 tot en met december 2023 (GwH, EHRM, HvJ)

Peer-reviewed author version

QUAREM, Sharleen; Hoofd, Jens & Cornelissen, Mike (2024) Rechtspraak in kort bestek: juli 2023 tot en met december 2023 (GwH, EHRM, HvJ). In: Milieu- En Energierecht, 2024 (3) , p. 186 -213.

Handle: <http://hdl.handle.net/1942/45537>

Rechtspraak in kort bestek: juli 2023 tot en met december 2023 (GwH, EHRM, HvJ)

Mike Cornelissen

Hoofdreferendaris DBRC

Jens Hoofd

Referendaris-coördinatiejurist DBRC

Sharleen Quarem

Joint PhD onderzoeker milieurecht en business economics

Universiteit Hasselt en KU Leuven

FWO-SBO project INVABIO

Grondwettelijk Hof 21 september 2023, nr. 127/2023

Stedenbouw en ruimtelijke ordening – Waals Gewest – Afwijkingen van gewestplan – Uitzonderlijk karakter van de afwijking - Recht op de bescherming van een gezond leefmilieu

In een arrest van 21 september 2023 stond artikel D.IV.13 van het Waalse Wetboek van ruimtelijke ontwikkeling (hierna : het WRO) centraal. Volgens deze bepaling wordt niet langer vereist dat de afwijking van het gewestplan slechts bij wijze van uitzondering kan worden toegekend. Dit in tegenstelling tot wat werd bepaald in het opgeheven artikel 114 van het Waalse Wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium (hierna : het WWROSP). Het Grondwettelijk Hof werd via een prejudiciële vraag verzocht na te gaan of de Waalse decreetgever daarmee de standstill-verplichting inzake het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu uit artikel 23, derde lid, 4° van de Grondwet had geschonden.

Het Grondwettelijk Hof stelt eerst vast dat artikel D.IV.13 WRO dat de voorwaarden voor afwijkingen van het gewestplan regelt en daardoor belangrijke gevolgen kan hebben voor de omwonenden en de openbare ruimte, minstens gedeeltelijk onder het toepassingsgebied van artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet valt. Het Grondwettelijk Hof komt evenwel tot het besluit dat de in het geding zijnde bepaling artikel 23, derde lid, 4°, van de Grondwet niet schendt. Het Hof wijst daarvoor op twee redenen, met name de restrictieve interpretatie en de motiveringsplicht. In eerste instantie merkt het Hof op dat de voorwaarden vervat in artikel D.IV.13 van het WRO cumulatief van aard zijn. In zoverre het de voorwaarden voor de afwijking regelt, dient artikel D.IV.13 van het WRO op restrictieve wijze te worden geïnterpreteerd en moet de toepassing ervan behoorlijk worden gemotiveerd, ook al heeft de decreetgever niet uitdrukkelijk bepaald dat de afwijking slechts bij wijze van uitzondering kan worden toegestaan. Over de motiveringsplicht stelt het Hof dat artikel D.IV.13 van het WRO de overheid niet ervan vrijstelt om, met toepassing van de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering

van de bestuurshandelingen, in het bijzonder te motiveren waarom de in beginsel toepasbare regel in een geval waarin het WRO de afwijking toestaat, niet moet worden toegepast.

Grondwettelijk Hof 21 september 2023, nr. 129/2023

Waterbeleid – Vlaams Gewest – Uitrol van digitale watermeters – Recht op de bescherming van een gezond leefmilieu – Blootstelling aan elektromagnetische straling – Gebrek aan overgangsregeling

In een andere beslissing van 21 september 2023 moest het Grondwettelijk Hof zich buigen over artikelen 3, 2°, 3° en 6°, en 4 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 15 juli 2022 tot wijziging van het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018 (hierna : het decreet van 15 juli 2022). Dit decreet regelt de uitrol en het beheer van digitale watermeters in het Vlaamse Gewest. In tegenstelling tot analoge watermeters, beschikken digitale watermeters over een communicatie-eenheid die eenrichtings- of tweerichtingsverkeer ondersteunt. Hierdoor kunnen de gegevens niet alleen lokaal worden uitgelezen en ontvangen, maar ook op afstand.

De verzoekende partijen voeren aan dat voorgenoemde bepalingen van het decreet van 15 juli 2022 de artikelen 10, 11 en 23, derde lid, 4°, van de Grondwet, in samenhang gelezen met het rechtszekerheidsbeginsel en het vertrouwensbeginsel, schenden doordat ze tot gevolg hebben dat de abonnees van de exploitanten van een openbaar waterdistributienetwerk aan de elektromagnetische straling van de draadloze digitale watermeter worden blootgesteld zonder dat wordt voorzien in een overgangsregeling ter zake.

Het Hof stelt ten eerste vast dat het decreet voorziet in de verplichte installatie van digitale watermeters in alle aftakkingen waar dit technisch mogelijk is, maar het daarbij niet vereist is dat die digitale watermeters draadloos communiceren. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt evenwel dat er momenteel geen digitale watermeters beschikbaar zijn op de markt die via bekabeling communiceren. Behoudens de klassieke analoge watermeter, zijn er dus geen alternatieven voorhanden voor een draadloze digitale watermeter.

Met verwijzing naar arresten nrs. 162/2020 en 5/2021 constateert het Hof dat de mogelijke blootstelling aan elektromagnetische straling voor de categorie van personen die daardoor een gezondheidsrisico lopen een aanzienlijke achteruitgang kan betekenen van het bestaande beschermingsniveau inzake een gezond leefmilieu. Voor personen die gevoelig zijn aan elektromagnetische velden, kan het noodzakelijk zijn om de blootstelling daaraan reeds bij aanvang zoveel mogelijk te beperken.

Verder oordeelt het Hof dat de door de bestreden bepalingen veroorzaakte aanzienlijke achteruitgang van het bestaande beschermingsniveau inzake een gezond leefmilieu redelijk wordt verantwoord door de door de decreetgever nagestreefde doelstellingen van algemeen belang. Deze doelstellingen omvatten met name het snel detecteren en communiceren van terugstroom van mogelijk vervuild water in het leidingnet, de terugstroom die de gezondheid van meerdere personen in gevaar kan brengen, duurzaam watergebruik en duurzaam beheer van de waterbronnen, sociale doelstellingen en het verwittigen van de klant bij vermoeden van een lek of breuk in de binnenleiding. Het Hof houdt daarbij niet alleen rekening met de beoordelingsbevoegdheid van de decreetgever maar ook met het feit dat een watermeter die via bekabeling communiceert op dit ogenblik niet beschikbaar is en met het feit dat de straling veroorzaakt door draadloze digitale watermeters minimaal is..

Ten slotte preciseert het Hof dat de Vlaamse Regering ertoe is gehouden om, van zodra watermeters beschikbaar zouden zijn die via bekabeling communiceren, te voorzien in een recht voor de abonnees van de exploitanten van een openbaar waternetwerk om te kiezen voor dergelijke digitale watermeter.

Grondwettelijk Hof 19 oktober 2023, nr. 134/2023

Energiemarkt – Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Slimme elektriciteits- en gasmeters – Verschil in behandeling – Recht op de bescherming van een gezond leefmilieu

Het Grondwettelijk Hof heeft zich in een arrest van 19 oktober 2023 uitgesproken over de beroepen tot gedeeltelijke vernietiging ingesteld tegen de artikelen 46 en 131 van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 17 maart 2022. Deze ordonnantie wijzigt de bepalingen over de elektriciteits- en gasmeters in het Brussels Gewest. De bestreden bepalingen voorzien in een principiële verplichting om de plaatsing van een slimme meter die elektromagnetische velden voortbrengt, in bepaalde situaties te aanvaarden. Diezelfde bepalingen stellen vervolgens het kader vast waarbinnen de Brusselse Hoofdstedelijke Regering bij wijze van uitzondering regels kan opstellen die ertoe strekken de personen te beschermen voor wie een blootstelling aan elektromagnetische velden een vastgesteld gezondheidsrisico vormt.

Volgens de verzoekende partijen worden personen die door blootstelling aan elektromagnetische velden van een slimme meter een aantoonbaar gezondheidsrisico lopen, gediscrimineerd door de bestreden bepalingen. Het Hof stelt in dit verband dat de betwiste bepalingen zijn aangenomen om te voldoen aan haar eerder arrest nr. 162/2020. In dit arrest heeft het Hof bepaald dat het recht op bescherming van een gezond leefmilieu vereist dat er voldoende regelgeving wordt ingevoerd om elektrogevoelige personen te beschermen tegen de gezondheidsrisico's van elektromagnetische straling door slimme meters. Het Hof oordeelde ook dat het niet in strijd is met dit recht om de installatie van slimme meters op te leggen aan personen die niet elektrogevoelig zijn. In deze context machtigen de betwiste bepalingen de Brusselse Regering om specifieke maatregelen te nemen ter bescherming van personen voor wie de blootstelling aan elektromagnetische velden van een slimme meter een aantoonbaar gezondheidsrisico vormt. Gezien het beoogde doel, is het redelijk dat alleen deze personen aanspraak kunnen maken op bijzondere regelingen. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn om deze reden niet geschonden.

De verzoekende partijen voerden overigens ook aan dat de bestreden bepalingen het recht op bescherming van een gezond leefmilieu schenden voor iedereen die blootgesteld kan worden aan elektromagnetische velden van slimme meters, ongeacht of deze blootstelling een aantoonbaar gezondheidsrisico vormt. Het Hof merkt op dat zowel de vroegere wetgeving als de bestreden bepalingen geen specifieke beschermingsmaatregelen bieden voor personen die geen gezondheidsrisico aanvoeren door blootstelling aan elektromagnetische velden van slimme meters. Daarom verlagen de bestreden bepalingen het beschermingsniveau voor deze personen niet. Voor degenen die wel aangeven dat hun gezondheid in gevaar komt door deze blootstelling, constateert het Hof ten eerste dat de bestreden bepalingen het beschermingsniveau voor gasmeters verhogen ten opzichte van de oude wetgeving, en dat er ten tweede voor elektriciteitsmeters geen vermindering van het beschermingsniveau was in vergelijking met de eerdere wetgeving.

Grondwettelijk Hof 19 oktober 2023, nr. 138/2023

Waterbeleid - Vlaams Gewest – Heffing op waterverontreiniging – Forfaitaire berekeningsmethode

In dit arrest spreekt het Grondwettelijk Hof zich uit over drie prejudiciële vragen gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, over de artikelen 4.2.2.3.5 en 4.2.2.5.1 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018 (hierna: het gecoördineerde decreet van 15 juni 2018). Artikel 4.2.2.5.1 houdt samen met het daaropvolgend artikel de forfaitaire berekeningsmethode in. Artikel 4.2.2.3. bevat een correctiemechanisme op de toepassing van deze forfaitaire berekeningsmethode.

Het Grondwettelijk Hof boog zich eerst over de derde prejudiciële vraag. Het verwijzend rechtscollege wou met deze vraag vernemen of artikel 4.2.2.5.1 van het gecoördineerde decreet van 15 juni 2018, eventueel samen met bijlage 5, in overeenstemming was met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet. Deze bepaling bevat een forfaitaire berekeningsmethode van de vuilvracht door zuurstofbindende en zwevende stoffen op basis van de bedrijvigheid in het jaar voorafgaand aan het heffingsjaar. Hierbij wordt voor de hoeveelheid gebruikt water uitgegaan van het totale waterverbruik van het voorgaande jaar, verminderd met het koelwater, zonder onderscheid te maken of dit water wel of niet in het productieproces is gebruikt. Volgens de eisende partij voor het verwijzend rechtscollege mag alleen rekening worden gehouden met het volume water dat wordt omgezet in proceswater en niet met water dat na het productieproces wordt geloosd, omdat alleen proceswater vervuild kan zijn.

Het Grondwettelijk Hof stelt dat slechts indien de benodigde gegevens niet of onvolledig voorhanden zijn, gebruik wordt gemaakt van een forfaitaire berekeningsmethode. Het is bijgevolg niet onredelijk dat er geen onderscheid werd gemaakt naargelang het water in het kader van het productieproces wordt omgezet in proceswater of na het productieproces terug wordt geloosd, aangezien de vuilvracht van geen van beide types water bekend is. Zo volgt dat het ook niet onredelijk is dat de decreetgever zich laat leiden zowel door een algemene doelstelling om de heffingsplichtige ertoe aan te zetten de vervuiling van het water te beperken als door een specifieke doelstelling om een ontradend effect te creëren, teneinde de heffingsplichtige aan te moedigen concrete metingen te doen. Doordat de heffing wordt berekend op basis van de hoeveelheid gebruikt water, gekoppeld aan sectorspecifieke omzettingsscoëfficiënten, heeft de decreetgever, binnen de beperkingen van een “forfaitaire” berekeningsmethode, tenslotte ook rekening gehouden met de mate waarin de heffingsplichtige aan de hinder bijdraagt. De bepaling is derhalve bestaanbaar met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet.

Vervolgens hadden de eerste en tweede prejudiciële vragen betrekking op de interpretatie van artikel 4.2.2.3.5 van het gecoördineerde decreet van 15 juni 2018 en de bestaanbaarheid hiervan met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet.

Met de regeling in artikel 4.2.2.3.5 van het gecoördineerde decreet van 15 juni 2018 heeft de decreetgever zelf in een overmachtsregeling voorzien. Het Hof moest evenwel nagaan of de voorwaarden die aan het voordeel van die specifieke overmachtsregeling zijn gekoppeld, redelijk verantwoord waren. In dit verband besluit het Hof dat de decreetgever de toekenning van de regeling die neerkomt op een vermindering van een belasting, afhankelijk mag maken van voorwaarden om misbruik en fraude te voorkomen. De bepaling zelf brengt geen onevenredige gevolgen voor de heffingsplichtige met zich mee aangezien uit het antwoord op de derde prejudiciële vraag blijkt dat de forfaitaire berekeningsmethode zelf ook steunt op een redelijke verantwoording en geen onevenredige gevolgen heeft.

Rekening houdend met het voorgaande, is de omstandigheid dat er zich bijzondere situaties kunnen voordoen die als overmacht zouden kunnen worden beschouwd en die de heffingsplichtige ertoe zouden kunnen brengen de toepassing van de alternatieve berekeningsmethode te vragen, niet van dien aard dat zij aan het artikel zijn redelijke verantwoording ontnemt. Het feit dat de

heffingsplichtige tijdens één van de drie voorafgaande heffingsjaren reeds gebruik heeft gemaakt van die methode verandert hier niets aan.

Grondwettelijk Hof 19 oktober 2023, nr. 140/2023

Stedenbouw en ruimtelijke ordening – Vlaams Gewest – Beroep tegen de opname in het vergunningsregister – Toegang tot de rechter

De Raad voor Vergunningsbetwistingen peilde bij het Grondwettelijk Hof via een aantal prejudiciële vragen naar de grondwettigheid van artikel 4.8.11, § 2 van de VCRO. Dit artikel zou een verschil in behandeling in het leven roepen tussen de derde-belanghebbende die een beroep wenst in te stellen tegen een registratiebeslissing en de derde-belanghebbende die een beroep wenst in te stellen tegen een omgevingsvergunning. In het eerste geval neemt de beroepstermijn voor de derde-belanghebbende een aanvang de dag na de opname van de constructie als vergund geacht in het vergunningenregister. In het laatste geval gaat de beroepstermijn van vijfenveertig dagen in de dag na de eerste dag van de aanplakking van de vergunningsbeslissing.

Vanwege de verschillen tussen omgevingsvergunningen en registratiebeslissingen is de decreetgever niet verplicht om dezelfde procedurevoorschriften toe te passen op de beroepen tegen deze beslissingen, vooral met betrekking tot de berekening van de beroepstermijn. Het Hof moest echter onderzoeken of de beslissing van de decreetgever om de beroepstermijn voor registratiebeslissingen te laten beginnen de dag na de opname van de constructie in het vergunningenregister, het recht van derde-belanghebbenden op toegang tot de rechter niet onevenredig inperkt.

In dit verband stelt het Hof dat derden er doorgaans niet van op de hoogte zijn dat een constructie waarvan zij mogelijk hinder of nadelen ondervinden, als vergund geacht in dat register werd opgenomen. Noch de aanvrager, noch de gemeente is verplicht om het voornemen om een constructie in het vergunningenregister op te nemen, bekend te maken. De VCRO voorziet evenmin in vormen van bekendmaking van de registratiebeslissing aan derden. Daarnaast kan een opname in het vergunningenregister rechtsgevolgen hebben, ook al bestaat het vermoeden van vergunning in beginsel los van een dergelijke opname. Rekening houdend met die elementen legt de bepaling een onevenredig strenge waakzaamheidsplicht op aan derde-belanghebbenden die tegen een registratiebeslissing rechtsbescherming wensen te zoeken.

Het doel van de decreetgever om de aanvrager zo snel mogelijk rechtszekerheid te bieden, rechtvaardigt volgens het Hof niet dat de beroepstermijn begint op de dag na opname van de constructie in het vergunningenregister. Er zijn andere termijnregelingen en bekendmakingsvormen die de aanvrager binnen een redelijke termijn rechtszekerheid kunnen bieden en tegelijkertijd het recht van derde-belanghebbenden op toegang tot de rechter kunnen waarborgen.

Artikel 4.8.11, § 2, 2°, b), van de VCRO was naar het oordeel van het Hof dan ook niet bestaanbaar is met de artikelen 10, 11 en 13 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Grondwettelijk Hof 9 november 2023, nr. 145/2023

Energie – Verwarmingspremie – Verschil in behandeling

De wet van 28 februari 2022 “houdende diverse bepalingen inzake energie” (hierna: de wet van 28 februari 2022) werd aangenomen in reactie op de hoge energieprijzen. De bestreden artikelen 18 en 19 van deze wet voeren volgens de verzoekers een verschil in behandeling in tussen personen die een residentieel elektriciteitscontract hebben en personen die dat niet hebben, in zoverre de eerste groep een verwarmingspremie van 100 euro ontvangt terwijl de tweede groep die niet ontvangt. Deze bepalingen zouden eveneens een verschil in behandeling inhouden tussen personen die in een collectieve woonvorm wonen, vaak een rust- en verzorgingstehuis of woonzorgcentrum, en anderen. Dit kwam volgens de verzoekers neer op een indirecte discriminatie op grond van leeftijd en handicap. Het Hof beperkt het onderzoek van de grondwettigheid van de bestreden bepalingen tot bewoners van woonzorgcentra, aangezien uit de uiteenzetting van het middel bleek dat de verzoekende partijen in het bijzonder de uitsluiting van deze categorie van personen bekritiseerden.

Het Grondwettelijk Hof is van oordeel dat het bestreden verschil in behandeling berust op een objectief criterium, namelijk het al dan niet beschikken over een residentiële leveringsovereenkomst voor elektriciteit. Vervolgens stelt het Hof dat personen met een contract voor residentiële elektriciteitslevering en bewoners van woonzorgcentra zich objectief gezien in verschillende situaties bevinden. Hoewel de dagprijs die bewoners van woonzorgcentra betalen ook de kosten voor energieverbruik dekt en deels stijgt door toenemende energieprijzen, betalen deze bewoners niet direct voor hun energieverbruik omdat ze genieten van een totaal dienstenpakket. Hierdoor worden zij minder direct geconfronteerd met stijgende energieprijzen. De wetgever kan daarom redelijkerwijs aannemen dat deze bewoners minder worden getroffen door hogere energieprijzen dan personen met een residentiële leveringsovereenkomst voor elektriciteit.

Er wordt vervolgens niet aangetoond dat het bestreden verschil in behandeling onevenredige gevolgen heeft voor de bewoners van de woonzorgcentra. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat bewoners van woonzorgcentra slechts in beperkte mate worden geconfronteerd met hogere energieprijzen. Dit komt door drie factoren, namelijk gunstigere tarieven van niet-residentiële energiecontracten voor zorginstellingen, de energienorm die werd geïntroduceerd door de wet van 28 februari 2022, en regelingen van gemeenschappen die de doorrekening van energiekosten aan bewoners beperken. Daarnaast zijn er steunmaatregelen van de federale overheid en deelentiteiten voor ondernemingen en, in voorkomend geval, woonzorgcentra om hen te helpen bij de stijgende energiekosten.

Bij het onderzoeken van de evenredigheid van de maatregel moest het Hof ook in overweging nemen dat de bestreden bepalingen tot gevolg kon hebben dat sommige ouderen of personen met een handicap ongunstig worden behandeld. Aangezien dit indirecte verschil in behandeling voortkomt uit een handicap, moet het gebaseerd zijn op bijzonder dwingende redenen. In dit verband besluit het Hof dat de bestreden maatregel onderdeel was van een reeks maatregelen waarmee de wetgever snel wilde reageren op de buitengewone stijging van de energieprijzen. Om deze reden kan worden aangenomen dat deze maatregel gebaseerd is op bijzonder dwingende sociaaleconomische redenen.

Grondwettelijk Hof 21 december 2023, nr. 176/2023

Gas- en elektriciteitsmarkten – Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Bevoegdheidsverdelende regels – Wettigheidsbeginsel in strafzaken – Verschil in behandeling

Het Grondwettelijk Hof heeft zich in een arrest van 21 december 2023 uitgesproken over het beroep tot vernietiging ingesteld tegen de artikelen 94 en 146 van de ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 17 maart 2022. Met deze bepalingen werd voor de organisatie van de

elektriciteitsmarkt en de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voorzien in een strafbepaling voor natuurlijke personen en rechtspersonen die in geval van een gebrek aan voorzorg, infrastructuur voor productie, plaatselijk vervoer, distributie en gebruik van elektriciteit onopzettelijk hebben vernietigd of beschadigd, of de transmissie van elektriciteit op de netten hebben belet of belemmerd.

Het Hof stelt eerst vast dat de in het artikel 6, § 3, 2° en 3°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 vermelde overlegverplichtingen niet van toepassing waren zodat de bestreden bepalingen niet waren aangetast door bevoegdheidsoverschrijding. De bestreden bepalingen hebben immers betrekking op de distributie en het plaatselijke vervoer van elektriciteit door middel van netten waarvan de nominale spanning lager is dan of gelijk is aan 70 000 volt, en op de openbare gasdistributie en de productie van energie uit nieuwe energiebronnen. De ordonnantiegever ontleent zijn bevoegdheid dus aan het artikel 6, § 1, VII, eerste lid, a), b) en f), van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 waardoor de betrokken overlegverplichting niet van toepassing was.

Evenmin wordt het evenredigheidsbeginsel dat inherent is aan elke bevoegdheidsuitoefening, door de ordonnantiegever geschonden. Het blijkt niet dat de beleidskeuze van de Brusselse ordonnantiegever om te voorzien in de betrokken strafbepaling, het beleid van de federale overheid of dat van de andere gewesten doorkruist of hen verhindert om hun beleid inzake energie verder te zetten.

Daarnaast waren de bestreden bepalingen in overeenstemming met het wettigheidsbeginsel in strafzaken. Het Hof stelt vast dat het begrip “jaaromzet” niet expliciet is gedefinieerd in de bestreden bepalingen maar dat dit niet ertoe leidt dat de bepalingen niet zouden voldoen aan de voorwaarde van voorzienbaarheid van de strafwet. Overeenkomstig de regelgeving inzake vennootschappen en verenigingen, kan de jaaromzet worden bepaald op grond van de meest recente jaarrekening zodat rechtspersonen kunnen inschatten welke maximale geldboete zij riskeren op grond van de bestreden bepalingen.

Ten slotte voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen meerdere verschillen in behandeling in het leven roepen die in strijd zijn met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie. De bestreden bepalingen maken volgens het Hof echter geen enkel onderscheid naargelang de sector waarin de rechtspersoon actief is. Ten tweede voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen een verschil in behandeling in het leven roepen tussen de rechtspersonen die onopzettelijk de energie-infrastructuur aantasten en de rechtspersonen die dat opzettelijk doen. Het Hof stelt dat de ordonnantiegever niet kan worden verweten dat hij de draagwijdte van die strafbaarstelling beperkt tot hetgeen noodzakelijk is om aan de bepaalde problematiek tegemoet te komen en de betrokkenen ertoe aan te zetten de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen. Het is bijgevolg niet onredelijk dat de bestreden bepalingen uitsluitend de situaties regelen waarin het aantasten van de energie-infrastructuur, dan wel het beletten of belemmeren van de transmissie van energie heeft plaatsgevonden door een gebrek aan voorzorg. Door te voorzien in een maximumstraf die proportioneel is met de jaaromzet, maken de bestreden bepalingen het mogelijk om zowel kleine als grote rechtspersonen ertoe aan te zetten om op structurele wijze de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen wanneer zij werkzaamheden uitvoeren met een risico op beschadiging van energie-infrastructuur. De bestreden bepalingen hebben ten slotte geen onevenredige gevolgen voor de ondernemingen-rechtspersonen.

Ten derde is het aangevoerde verschil in behandeling tussen ondernemingen naargelang de omvang van de jaaromzet volgens het Hof redelijk verantwoord. Het feit dat de maximumstraf proportioneel is met de jaaromzet, maakt het mogelijk om zowel kleine als grote rechtspersonen ertoe aan te zetten op structurele wijze de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen.

Ten vierde wordt er betoogd dat de bepalingen een verschil in behandeling in het leven roepen tussen natuurlijke personen en rechtspersonen. De mogelijkheid om een maximumstraf op te leggen die bestaat in een geldboete van 10 % van de jaaromzet geldt immers uitsluitend ten aanzien van rechtspersonen. Het Hof stelt echter dat, gelet op de ruime beoordelingsbevoegdheid waarover de ordonnantiegever beschikt, die omstandigheden kunnen verantwoorden dat de bestreden bepalingen enkel ten aanzien van rechtspersonen voorzien in straffen waarvan het maximum afhankelijk is van de jaaromzet.

De verzoekende partijen voeren ten slotte aan dat de bestreden bepalingen op onevenredige wijze afbreuk doen aan de vrijheid van ondernemen. Het Hof concludeert ten aanzien van deze grief dat de vrijheid van ondernemen geen absolute vrijheid is, en de bevoegde wetgever de economische bedrijvigheid van personen en ondernemingen bijgevolg kan regelen. Uit hetgeen reeds is vermeld, volgt eveneens dat de bestreden bepalingen niet op onevenredige wijze afbreuk doen aan die vrijheid van ondernemen.

Grondwettelijk Hof 11 januari 2024, nr. 5/2024

Leefmilieu – Waals gewest – Vordering tot schorsing - Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid

Met het decreet van 9 maart 2023 betreffende de afvalstoffen, het circulair gebruik van de materialen en de openbare netheid (hierna: het decreet van 9 maart 2023) beoogde de Waalse decreetgever de afvalstoffenwetgeving te moderniseren. Het decreet hervormt onder meer het systeem van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. Er werd tegen het decreet van 9 maart 2023 een vordering tot schorsing ingesteld dat zich richtte tegen artikel 123, § 1, 24° tot 28°, van het decreet van 9 maart 2023, waarin de definities van de begrippen “producent van producten”, “EEA-producent”, “producent van batterijen of accu’s”, “voertuigproducent” en “producent van andere producten” zijn opgenomen. De verzoekende partijen geven aan dat de schorsing van deze bepaling door het Hof het mogelijk zou maken om de regels over de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid die in titel 2 van het decreet zijn opgenomen, niet-toepasselijk te maken.

De vordering is gesteund op artikel 20, 2°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989. Wanneer de schorsing van een wetkrachtige bepaling wordt gevorderd op deze rechtsgrond, moet het Hof niet het ernstige karakter van de middelen of het bestaan van een risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel onderzoeken, maar moet het onderzoeken of de bestreden bepaling identiek of gelijkaardig is aan een door dezelfde wetgever aangenomen bepaling die reeds eerder door het Hof werd vernietigd.

Het Hof merkt op dat het bij zijn arresten nrs. 37/2018 en 163/2020, Waalse wetsbepalingen over de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid heeft vernietigd omdat vooraf geen overleg met de andere gewesten had plaatsgevonden over die bepalingen. Het Hof heeft toen geoordeeld dat de federale loyaliteit (artikel 143, § 1, van de Grondwet) vereist dat de definities van het begrip “producent” in onderling overleg worden aangenomen door de gewesten, opdat elke situatie door één enkele gewestwetgever wordt geregeld en opdat alle (inzonderheid financiële) verplichtingen met betrekking tot elke afvalstof die aan de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid is onderworpen, ten laste worden genomen door één enkele verantwoordelijke producent.

Het Hof stelt vast dat de bestreden bepaling tot doel heeft het begrip van producent onderworpen aan de regeling van uitgebreide verantwoordelijkheid te definiëren. Het Hof merkt op dat vooraf aan het aannemen van de bepaling opnieuw geen overleg met de andere gewesten heeft plaatsgevonden. Hoewel op het ogenblik van de totstandkoming van het decreet van 9 maart 2023 onderhandelingen

met de andere gewesten aan de gang waren om een samenwerkingsakkoord te sluiten, was dat samenwerkingsakkoord nog niet ondertekend en had het nog niet de vereiste parlementaire instemming verkregen. Het Hof besluit dat de bestreden bepaling gelijkaardig is aan de bij de arresten nrs. 37/2018 en 163/2020 vernietigde bepalingen aangezien zij hetzelfde onderwerp heeft en zij door hetzelfde grondwettigheidsgebrek is aangetast en schorst om die reden de bestreden bepaling.

Grondwettelijk Hof 18 januari 2024, nr. 9/2024

Zaak der wegen – Vlaams Gewest – Omgevingsvergunning – Verschil in behandeling

In een arrest van 18 januari 2024 beantwoordt het Grondwettelijk Hof twee prejudiciële vragen met betrekking tot de bestaanbaarheid van artikel 66, §6, tweede lid van het Omgevingsvergunningsdecreet van 25 april 2014 (hierna: OVD) met artikel 10 en 11 van de Grondwet. Het discussiepunt ligt in de lezing van dit artikel, welke verhindert dat de gemeenteraad na een vernietiging van een gemeenteraadsbeslissing over de zaak der wegen in het kader van een administratief beroep tegen een vergunningsbeslissing, daarover een nieuwe beslissing neemt.

In die interpretatie roept de bestreden bepaling ten eerste een verschil in behandeling in het leven tussen enerzijds, de aanvrager van een omgevingsvergunning die zich in een dergelijke situatie bevindt en, anderzijds, de aanvrager van een omgevingsvergunning ten aanzien van wie door de wordt vastgesteld dat de gemeenteraad geen beslissing over de zaak der wegen heeft genomen, in welk geval de vergunningverlenende instantie de gouverneur moet verzoeken om de gemeenteraad samen te roepen teneinde een beslissing over de zaak van de wegen te nemen. Ten tweede creëert het bestreden artikel een verschil in behandeling tussen, enerzijds, de aanvrager van een omgevingsvergunning die zich in een dergelijke situatie bevindt en, anderzijds, de burger die voordeel kan halen uit een besluit van de gemeenteraad tot definitieve vaststelling van een gemeentelijk rooilijnplan waartegen een administratief beroep werd ingesteld dat leidt tot een vernietiging van de gemeenteraadsbeslissing, in welk geval de gemeenteraad zich wel opnieuw over de zaak der wegen kan uitspreken.

Het Hof stelt dat als men artikel 66, §6, tweede lid OVD zo interpreteert dat zij van rechtswege leidt tot een weigering van de omgevingsvergunning wanneer de gemeenteraadsbeslissing door de Vlaamse Regering wordt vernietigd, zonder dat de gemeenteraad de kans krijgt om hierover een nieuwe beslissing te nemen, deze bepaling niet bijdraagt aan het doel van de decreetgever om te voorzien in de vereenvoudiging van de procedures en een administratieve lastenverlaging. Dit komt omdat er in dat geval een nieuwe aanvraag voor een omgevingsvergunning zou moeten worden ingediend. Volgens deze interpretatie biedt de bepaling ook geen volledige, rechtszekere en efficiënte rechtsbescherming, aangezien de aanvrager zowel een beslissing over de zaak der wegen als een besluit over zijn omgevingsvergunningsaanvraag wordt ontzegd. Bovendien gaat de bepaling in tegen het doel van de decreetgever om de autonomie van de gemeenteraad inzake wegen te waarborgen, omdat de uiteindelijke beslissing over de wegenkwestie dan door de Vlaamse Regering en niet door de gemeenteraad wordt genomen.

De in het geding zijnde bepaling kon evenwel ook anders worden geïnterpreteerd. Artikel 66, §6, eerste lid OVD kan gezien worden als de verwoording van de algemene regel dat er geen vergunning kan worden verleend zonder voorafgaande goedkeuring van de aanleg, wijziging, verplaatsing of opheffing van de gemeenteweg door de gemeenteraad. In dat geval, kan de bestreden bepaling in die zin worden geïnterpreteerd dat de omgevingsvergunning in beroep wordt geweigerd als de gemeenteraad na de vernietiging van haar beslissing door de Vlaamse Regering, op eigen initiatief of nadat zij werd samengeroepen op grond van artikel 65, eerste lid OVD, binnen de opgeschorte en verlengde

beslissingstermijn over de beslissing over de zaak der wegen in het kader van een aanvraag tot het verkrijgen van een omgevingsvergunning, geen nieuwe beslissing of een negatieve beslissing heeft genomen. In die grondwetsconforme interpretatie schendt de bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Grondwettelijk Hof 25 januari 2024, nr. 14/2024

Gas- en elektriciteitsmarkten – Waals Gewest – Sociaal prijsbeleid – Bevoegdheidsverdelende regels – Handhaving van de gevolgen

Het Grondwettelijk Hof spreekt zich in het eerste semester van 2024 ook uit over een vernietigingsberoep ingesteld door de vzw “Federatie van de Belgische Elektriciteits- en Gasbedrijven”. Het beroep is gericht tegen de decretale regeling van beschermde afnemers voor een nieuwe categorie, namelijk de “conjuncturele beschermde afnemers”. Deze afnemers krijgen elektriciteit en gas geleverd tegen maximumprijzen (sociaal tarief) die door de federale overheid zijn bepaald. Het decreet voorziet ook in de opschorting van overeenkomsten met energieleveranciers, waarna de distributienetbeheerder de levering van energie verzekert.

Volgens het Hof schendt het betrokken decreet de bevoegdheidsverdelende regels. Het merkt namelijk op dat de federale overheid bevoegd is voor de tarieven, met inbegrip van het prijsbeleid, onverminderd de gewestelijke bevoegdheid inzake de energiedistributietarieven. De bevoegdheid van de federale overheid inzake het sociaal prijsbeleid heeft niet alleen betrekking op het bedrag van de prijzen, maar omvat ook de bevoegdheid om de begunstigden van die prijzen te bepalen. Het Hof is van oordeel dat hoewel de bestreden bepalingen op zich niet de maximale energieprijzen voor de beschermde afnemers bepalen, zij de categorieën van begunstigden van die prijzen aanzienlijk uitbreiden. Hiermee maakt het Waalse Gewest inbreuk op de federale bevoegdheid in het kader van het sociaal prijsbeleid inzake energie.

De Waalse Regering kan zich evenmin op impliciete bevoegdheden beroepen. Het Hof is van oordeel dat de bestreden bepalingen de categorieën van begunstigden van het stelsel van de maximumprijzen voor de energielevering aanzienlijk uitbreidt, zij het voor een beperkte duur. Hierdoor brengen ze de economische afwegingen die de federale overheid heeft gemaakt, waaronder het evenwicht tussen het belang van de energieleveranciers en het belang van de afnemers, fundamenteel in het geding. Dit alles leidt ertoe dat de betrokken aangelegenheid zich niet leent tot een gedifferentieerde regeling.

Ten slotte verwerpt het Hof het verzoek van de Waalse Regering om de gevolgen van de bestreden bepalingen te handhaven. Volgens de Waalse Regering zou de vernietiging rampzalige gevolgen hebben voor de conjunctureel beschermde afnemers, aangezien zij het verschil tussen het sociaal tarief en het commercieel tarief zouden moeten terugbetalen aan het Waalse Gewest. Het Hof stelt echter dat het ongrondwettige optreden van het Gewest de oorzaak van de vernietiging was, zodat het Gewest ertoe kan worden gebracht de gevolgen ervan te dragen, met name voor de beschermde afnemers die die bepalingen hebben genoten. Voor het overige toont de Waalse Regering niet aan in welk opzicht de vernietiging van de bestreden bepalingen onoverkomelijke administratieve moeilijkheden voor de leveranciers zou doen ontstaan.

Grondwettelijk Hof 22 februari 2024, nr. 26/2024

Elektriciteitsmarkt – Waals Gewest – Tariefmethodologie – Exclusieve bevoegdheid van de regulator – Onafhankelijkheid

De Waalse Commissie voor Energie (CWAPE), een autonome instelling met rechtspersoonlijkheid, is verantwoordelijk voor het goedkeuren van de elektriciteitsdistributietarieven. Dit gebeurt op basis van de begrotingen en tarieven die worden voorgesteld door de elektriciteitsdistributienetbeheerders. De tariefvoorstellen worden opgesteld volgens een tariefmethodologie die door de CWAPE wordt aangenomen na overleg met deze beheerders. De tariefmethodologie moet een aantal beginselen in acht nemen. Het was de CWAPE die zelf een beroep tot gedeeltelijke vernietiging had ingesteld tegen twee van de drie nieuwe beginselen die in artikel 4, § 2, 26° en 27°, van het decreet van 19 januari 2017 werden ingeschreven, door het bestreden artikel 103, 7°, van het decreet van het Waalse Gewest van 5 mei 2022.

Het Grondwettelijk Hof werd verzocht na te gaan of deze twee beginselen bestaanbaar zijn met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, in samenhang gelezen met de artikelen 57, lid 4 en lid 5, a), en 59, lid 1, a), en lid 7, a), van de richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU (herschikking) (hierna : de richtlijn (EU) 2019/944).

Het Grondwettelijk Hof stelt ten eerste vast dat CWAPE een regulerende instantie is in de zin van Richtlijn (EU) 2019/944. Vervolgens concludeert het Hof met betrekking tot artikel 4, § 2, 26°, van het decreet van 19 januari 2017, dat de bepaling geen verplichtingen bevat ten aanzien van de CWAPE. Het bepaalt alleen dat de tariefmethodologie “kan” voorzien in een vergoeding in verband met een bepaald type van activiteit die de elektriciteitsdistributienetbeheerder uitoefent. Het belet volgens het Hof de regulerende instantie bijgevolg niet om haar taken uit te voeren op onafhankelijke en zelfstandige wijze.

Met betrekking tot de laatste zin van artikel 4, §2, 27°, van het decreet van 19 januari 2017 stelt het Hof dat de bepaling, gelezen in het licht de parlementaire voorbereiding van het decreet van 5 mei 2022, aansluit bij talrijke doelstellingen met het oog waarop de regulerende instantie ertoe gehouden is “redelijke maatregelen” te nemen wanneer zij haar taak uitoefent. Door beleidsrichtsnoeren aan de CWAPE aan te reiken voor het ontwikkelen van de tariefmethodologie voor elektriciteitsdistributie, wordt gewaarborgd dat verbruikers die geen flexibiliteit aan het energiesysteem willen bieden en een laag verbruik hebben, niet financieel worden benadeeld door de tariefstructuur. Tegelijkertijd zorgt het ervoor dat elke tariefcomponent een stimulans vormt voor netgebruikers om elektriciteit te verbruiken op momenten dat deze in overvloed beschikbaar is op het net, of om een toegangscapaciteit te gebruiken die overeenkomt met de op dat moment beschikbare capaciteit van het net. Het Hof concludeert dat de bestreden bepaling de keuzevrijheid van de CWAPE bij het vaststellen van de tariefmethodologie daarom niet zodanig beperkt dat de onafhankelijkheid en de exclusieve tariefbevoegdheid van de regulerende instantie worden aangetast.

Gelet op hetgeen voorgaand is vermeld, besluit het Hof het verzoek om een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie over de interpretatie die aan de artikelen 57, lid 4, en lid 5, a), en 59, lid 1, a), en lid 7, a), van de richtlijn (EU) 2019/944 eveneens af te wijzen.

Grondwettelijk Hof 21 maart 2024, nr. 34/2024

Onteigening voor het algemeen nut – Vlaams Gewest – Verzoek tot zelfrealisatie – Openbaar onderzoek

Naar aanleiding van twee prejudiciële vragen over artikel 25 van het Vlaams decreet van 24 februari 2017 “betreffende onteigening voor het algemeen nut” (hierna: Onteigeningsdecreet) werd het Grondwettelijk Hof uitgenodigd om zich uit te spreken over de mogelijkheid, om in het kader van een onteigeningsprocedure, een verzoek tot zelfrealisatie in te dienen.

De eerste prejudiciële vraag gaat over de verenigbaarheid van artikel 25 van het Onteigeningsdecreet met de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet, in samenhang met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het EVRM. Deze vraag betreft de situatie waarin eigenaren van een onroerend goed of houders van een zakelijk recht tijdens het openbaar onderzoek nog niet de kans hadden om een melding van zelfrealisatie in te dienen, of niet binnen 70 dagen na het einde van het openbaar onderzoek een gestaafd verzoek tot zelfrealisatie konden indienen. Artikel 25 van het Onteigeningsdecreet sluit in dergelijke gevallen deze eigenaren of rechthebbenden in elk geval en van rechtswege uit van de mogelijkheid tot zelfrealisatie, terwijl onteigening alleen mag plaatsvinden als er redelijkerwijs geen andere opties meer zijn.

Het Hof stelt dat de termijnen voor het indienen van een melding tot zelfrealisatie en een gestaafd verzoek tot zelfrealisatie door de decreetgever zijn vastgesteld om ervoor te zorgen dat de doelstellingen van de onteigening gerealiseerd kunnen worden volgens de voorwaarden en binnen het tijds kader van de onteigenende instantie. De overheid moet voldoende zekerheden hebben dat de eigenaar daadwerkelijk het onteigeningsdoel zal realiseren op de voorgeschreven manier en binnen de vastgestelde termijn. Het is daarom volgens het Hof niet onredelijk om de mogelijkheid voor eigenaren om een melding tot zelfrealisatie in te dienen te beperken tot de periode van het openbaar onderzoek. De in het geding zijnde bepaling heeft bovendien geen onevenredige gevolgen, aangezien de eigenaar tijdens dat openbaar onderzoek zich kan beperken tot deze melding tot zelfrealisatie, waarna het gestaafde verzoek pas moet worden ingediend na een nieuwe termijn van 70 dagen.

Met de tweede prejudiciële vraag wordt het Hof gevraagd naar een verschil in behandeling tussen personen die hun rechten binnen de geldende vervaltermijn uitoefenen en personen die dat niet doen. Zo'n verschil in behandeling vormt volgens het Hof op zich geen discriminatie. Er zou alleen sprake zijn van discriminatie als de toepassing van de vervaltermijn een onevenredige beperking van de rechten van de betrokken personen zou veroorzaken. Zoals eerder vermeld is, is dit echter niet het geval.

Grondwettelijk Hof 27 maart 2024, nr. 36/2024

Energie – Bevoegdheidsverdeling – Elektriciteitsmarkt

Het Grondwettelijk Hof boog zich op 27 maart 2024 over een beroep tot vernietiging van de artikelen 2, 6° en 9°, 3, 11, 2°, 14, 2°, 21 en 22 van de wet van 23 oktober 2022. Volgens de Vlaamse regering zouden deze bepalingen verschillende bevoegdheidsverdelende regels schenden. Het Hof vernietigt uiteindelijk enkel artikel 3 van de wet van 23 oktober 2022, behalve voor zover het betrekking heeft op installaties in de mariene gebieden die buiten het territoriaal bevoegdheidsgebied van de gewesten gelegen zijn. Het Hof verwerpt het beroep voor het overige, onder voorbehoud van een interpretatie voor artikel 21.

Art. 2, 6° en 9° voegen definities toe van de begrippen “actieve afnemer”, “ondersteunende dienst” en “niet-frequentiegerelateerde ondersteunende dienst”. Volgens de verzoekende partij is de definitie van actieve afnemer niet beperkt tot actieve afnemers aangesloten op het transmissienet, terwijl de federale overheid alleen bevoegd is voor de actieve afnemers aangesloten op het transmissienet. Volgens het Hof is de bestreden bepaling in overeenstemming met de bevoegdheidsverdelende regels.

De Federale Overheid kan namelijk ook in beperktere mate normerend optreden ten aanzien van actieve afnemers die aangesloten zijn op een net waarvan de nominale spanning lager is dan of gelijk is aan 70 000 volt, grote infrastructuur voor de stockering van energie en de productie van energie (met uitzondering van de nieuwe energiebronnen anders dan kernenergie), het energiebeleid in de mariene gebieden die buiten het territoriaal bevoegdheidsgebied van de gewesten gelegen zijn en ten slotte ook inzake de bescherming van de verbruiker. Wat betreft de twee andere definities stelt de Vlaamse Regering dat deze ook betrekking hebben op diensten op distributieniveau, terwijl het reguleren van die diensten op distributieniveau voorbehouden is aan de gewesten. Die bevoegdheidsoverschrijding komt volgens de Vlaamse Regering bovendien in het bijzonder tot uiting wanneer de bestreden bepalingen worden samengelezen met de artikelen 8, § 1 en § 1/1, derde lid, en 18, § 1, eerste en derde lid, van de Elektriciteitswet. In dit verband oordeelt het Hof dat het volstondt dat de draagwijdte van de artikelen in de Elektriciteitswet niet zijn veranderd door de invoering bestreden bepalingen.

Met betrekking tot art. 11, 2° stelt het Hof vast dat de bestreden bepaling voorziet in een richtsnoer waarmee de CREG rekening moet houden bij het opstellen van de tariefmethodologie die de transmissienetbeheerder moet gebruiken bij het opstellen van zijn tariefvoorstel met betrekking tot de transmissienettarieven en de tarieven van de netten die een transmissiefunctie hebben. De bepaling beïnvloedt alleen de vaststelling van de tarieven die de transmissienetbeheerder rekent voor het beheer van het transmissienet en de netten met een transmissiefunctie. De federale overheid is exclusief bevoegd voor deze tarieven. Verder stelt het Hof dat het feit dat deze tarieven in rekening worden gebracht bij de gewestelijke distributienetbeheerders, die ze vervolgens doorberekenen aan de gebruikers van het distributienet, daaraan geen afbreuk doet. De term “nettarieven” moeten zo worden begrepen dat hij uitsluitend verwijst naar het transmissienet en de netten die een transmissiefunctie hebben, en dient te worden vastgesteld dat die bepaling slechts een weerslag heeft op de vaststelling van de tarieven die de transmissienetbeheerder aanrekent voor het beheer van het transmissienet en de netten die een transmissiefunctie hebben waarvoor de federale overheid exclusief bevoegd is.

Hetzelfde geldt voor art. 14, 2° van de wet van 23 oktober 2022, waarbij het Hof oordeelt dat de bestreden bepaling de afnemers die geen huishoudelijke afnemer of kmo zijn beschermt tegen oneerlijke handelspraktijken. De bestreden bepaling past bijgevolg binnen de exclusieve federale bevoegdheid voor het recht inzake de handelspraktijken. Het feit dat zij ook van toepassing is op afnemers die aangesloten zijn op een net waarvoor de gewesten bevoegd zijn, doet daaraan geen afbreuk.

Artikel 22 van de wet van 23 oktober 2022 bepaalt dat clausules in contracten tussen elektriciteitsbedrijven en energiegemeenschappen van burgers automatisch nietig zijn als ze de burgers verhinderen om flexibiliteitsdiensten of andere elektriciteitsdiensten (behalve levering) te kopen of te verkopen, en om een contract af te sluiten met een aanbieder van flexibiliteit. Het Hof oordeelt dat deze bepaling niet gaat over de regulering van flexibiliteitsdiensten, wat een gewestelijke bevoegdheid is. In plaats daarvan richt de bepaling zich op het sanctioneren van contractuele clausules die de federale wetgever onwenselijk acht. Deze clausules hebben een invloed op het recht/maken inbreuk op het recht van de energiegemeenschap van burgers. Met andere woorden, deze gesanctioneerde clausules worden beschouwd als oneerlijke handelspraktijken. Dit artikel verbiedt eveneens algemeen onevenredige vergunningsvereisten. Het Hof oordeelt dat, in tegenstelling tot wat de Vlaamse Regering voorhoudt, de bestreden bepaling geen betrekking op enige vergunning die wordt uitgereikt door de gewesten. Het gaat uitsluitend om vergunningen die worden uitgereikt door de federale overheid op grond van federale wetgeving.

Het Hof volgt met betrekking tot art. 21 van de wet van 23 oktober 2022 de interpretatie zoals deze gegeven werd door de Ministerraad, namelijk dat het enkel het uitsluitend betrekking heeft op tarieven andere dan de distributietarieven en andere dan de tarieven van de netten die een transmissiefunctie hebben en die niet uitgebaat worden door de beheerder van het transmissienet. In die interpretatie is de bestreden bepaling in overeenstemming met de in artikel 6, § 1, VII, van de BWHI opgenomen bevoegdheidsverdelende regels.

Ten slotte voorziet art. 3 in een toekenningscriterium voor vergunningen op grond waarvan dient te worden nagegaan in hoeverre de betrokken productie- of opslaginstallatie bijdraagt aan de verwezenlijking van hernieuwbare-energie doelstellingen van de Europese Unie. Volgens de verzoekende partij zijn aangelegenheden inzake hernieuwbare energie voorbehouden aan de gewesten. Het Hof concludeert dat de bevordering van de hernieuwbare energiebronnen behoort, behalve in de mariene gebieden die buiten het territoriaal bevoegdheidsgebied van de gewesten gelegen zijn, tot de bevoegdheid van de gewesten behoort. De bestreden bepaling doet bijgevolg afbreuk aan die bevoegdheid in zoverre ze betrekking heeft op installaties die gelegen zijn binnen het territoriaal bevoegdheidsgebied van de gewesten.

Grondwettelijk Hof 11 april 2024, nr. 45/2024

Leefmilieu – Waals gewest – Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid – Federale loyaliteit – Wettigheidsbeginsel

Het Grondwettelijk Hof vernietigt in dit arrest meerdere bepalingen van een Waals decreet van 9 maart 2023 « betreffende de afvalstoffen, het circulair gebruik van de materialen en de openbare netheid », dat het systeem van uitgebreide consumentenverantwoordelijkheid voor het beheer van de afvalfase van producenten hervormt. Een deel van deze bepalingen waren geschorst bij arrest nr. 5/2024.

Het Hof groepeerde de middelen volgens zes onderwerpen, met name de begrippen “producent” (I), de erkenning van de instellingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (II), de beperking van het statutaire doel van de instellingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en het verbod om operationele activiteiten te verrichten (III), de verplichtingen inzake goed bestuur die worden opgelegd aan de instellingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (IV), de draagwijdte van de aan de Waalse Regering verleende machtigingen (V) en tot slot de inwerkingtreding van titel 2 van het decreet van 9 maart 2023 (VI). Hierna worden de onderwerpen besproken waarin het Hof besloot tot een schending.

Wat betreft de begrippen “producent”, verwijst het Hof naar haar vorige arresten 37/2018 en 163/2020 om te besluiten dat er aan de bij artikel 143, § 1, van de Grondwet opgelegde inachtneming van de federale loyaliteit niet is voldaan. Het blijkt namelijk niet dat het ontwerp dat heeft geleid tot het decreet van 9 maart 2023, voor overleg werd voorgelegd aan de twee andere gewesten, noch dat die gewesten de mogelijkheid hebben gehad een standpunt in te nemen over de daarin vervatte definities. Ondanks dat er onderhandelingen bezig waren met de twee andere gewesten met als doel het sluiten van een samenwerkingsakkoord, was het op het ogenblik van het aannemen van het decreet nog niet ondertekend. Er kan volgens het Hof bijgevolg niet worden gesteld dat de bestreden bepaling werd aangenomen na overleg met de twee andere gewesten over de definitie van “aan de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid onderworpen producent van producten”. Het Hof gaat verder door te stellen dat de artikelen 127, § 1, 128, § 2, 129, § 1, 132, § 1, 138, § 1, 6° en 7°, 140, 160, 9°, en 172 van het decreet van 9 maart 2023, welke allemaal een verwijzing bevatten naar het op de Belgische

markt brengen van producten waarop de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid betrekking heeft, door hetzelfde gebrek is aangetast en bijgevolg eveneens vernietigd moet worden.

Vervolgens bespreekt het Hof de beperking van het statutaire doel van de instellingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en het verbod om operationele activiteiten te verrichten. Hier besloot het Hof dat art. 160, eerste lid, 1° van het decreet van 9 maart 2023 dient te worden vernietigd. Het stelde namelijk vast dat door alle erkende instellingen op algemene en ongedifferentieerde wijze te verbieden om alle operationele beheersactiviteiten te verrichten voor alle afvalstromen die aan de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid zijn onderworpen, de bestreden bepaling bijgevolg kennelijk verder gaat dan hetgeen noodzakelijk is om het legitieme doel van de decreetgever te bereiken.

Wat betreft de overige onderwerpen, verwierp het Hof het beroep.

Grondwettelijk Hof 16 mei 2024, nr. 55/2024

Programmatische Aanpak Stikstof – Vlaams Gewest – Overgangsregeling - Vergunning

In een arrest van 16 mei 2024 verwerpt het Grondwettelijk Hof het beroep tot gedeeltelijke vernietiging van het artikel 3 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 9 juni 2023 “tot wijziging van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning, wat het invoeren van overgangsmaatregelen voor vergunningen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof betreft”.

Het decreet van 9 juni 2023 voorziet in de mogelijkheid voor veehouderijen of mestverwerkingsinstallaties om vergunningen die verlieten in 2021, 2022 en 2023, tijdelijk te verlengen tot 31 december 2023. Daarnaast biedt het decreet hun de mogelijkheid een (nieuwe) hernieuwingsaanvraag in te dienen, in de veronderstelling dat er op dat moment een decretaal kader rond stikstof beschikbaar zou zijn.

Het standpunt van de verzoekende partijen is gebaseerd op de veronderstelling dat alle vergunningen die vervielen in 2022, automatisch voor onbepaalde duur werden verlengd op basis van het persbericht dat werd verspreid door de Vlaamse Regering op 23 februari 2022. Hieruit wordt geconcludeerd dat de bestreden bepalingen deze verlenging met terugwerkende kracht zouden beperken tot de vergunningen waarvoor tijdig een hernieuwing was aangevraagd.

Het Hof merkt op dat dit uitgangspunt niet correct was. Zo stelt het Hof dat een persbericht vanwege de Vlaamse Regering waarin een maatregel wordt aangekondigd een louter informatieve karakter en geen bindende kracht heeft. Dit volstaat met andere woorden niet om de decretale vergunningsplicht te wijzigen of op te heffen, noch om de geldigheidsduur van een specifieke vergunning te verlengen. Het Grondwettelijk Hof besluit dat het middel berustte op een verkeerd uitgangspunt en derhalve niet gegrond is.

Grondwettelijk Hof 20 juni 2024, nr. 65/2024

Energie – Federale gas- en elektriciteitspremies – Verschil in behandeling

De verzoekende partijen vorderen in arrest nr. 65/2024 de vernietiging van verschillende wetsbepalingen met betrekking tot de federale gas- en elektriciteitspremies.

Zo wordt er aangevoerd dat de artikelen 10 tot 16 van de wet van 19 december 2022 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden door huishoudens die verwarmen met elektriciteit anders te behandelen dan huishoudens die verwarmen met gas, huisbrandolie of propaan in bulk.

Het Grondwettelijk Hof stelt vast dat het verschil in behandeling berust op een objectief criterium, namelijk het soort leveringsovereenkomst het gezin heeft afgesloten. Het Hof gaat verder door te stellen dat in het licht van het doel van de wetgever, namelijk de impact van de stijging van de energieprijzen op de facturen van de gezinnen zo snel mogelijk verlichten, het niet onredelijk is dat de wetgever die premies en toelagen heeft toegekend op grond van de betrokken energiebron, zonder rekening te houden met het werkelijke verbruik van de gezinnen, noch met het concrete gebruik dat die kunnen maken van de verbruikte energie. Meer nog gelet op het feit dat deze maatregelen deel uitmaken van punctuele crisismaatregelen waarbij de wetgever snel heeft willen antwoorden op de impact van de buitengewone stijging van de energieprijzen.

Het Hof wordt vervolgens gevraagd na te gaan of de artikelen 4 en 11 van de wet van 19 december 2022 een onverantwoord verschil in behandeling invoeren tussen personen die een residentieel elektriciteits- en gascontract hebben en personen die in een collectieve woonvorm wonen, in zoverre enkel de eerstgenoemden recht heeft op de tweede elektriciteits- en gaspremies. Deze bepalingen zouden meer bepaald de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden, alsook een indirecte discriminatie op grond van leeftijd en handicap zou vormen (de artikelen 2 en 11 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en de artikelen 4, 5, 12, 19 en 28 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap). Het onderzoek wordt beperkt tot de bewoners woonzorgcentra en van assistentiewoningen die voor hun energielevering afhankelijk zijn van een woonzorgcentrum.

Het Hof merkt op wetgever in sociaaleconomische aangelegenheden een ruime beoordelingsbevoegdheid heeft. Met verwijzing naar het eerdere arrest nr. 33/2024 van 21 maart 2024 volgt dat de bestreden bepalingen een indirect verschil in behandeling op grond van leeftijd en handicap teweegbrengen. Echter, het bestreden verschil in behandeling berust op objectieve criteria, namelijk, het al dan niet beschikken over een residentiele leveringsovereenkomst voor elektriciteit en gas, dan wel het al dan niet eindafnemer zijn. Het Hof stelt verder dat personen met een residentiele leveringsovereenkomst voor elektriciteit en gas en eindafnemers, enerzijds, en bewoners van woonzorgcentra en van assistentiewoningen die voor hun energielevering afhankelijk zijn van een woonzorgcentrum, anderzijds, zich objectief in verschillende situaties bevinden. Deze laatste groep wordt namelijk niet in dezelfde mate door de hogere energieprijzen worden geraakt als de personen met een residentiele leveringsovereenkomst voor elektriciteit en gas. Rekening houdende met het doel van de maatregelen, concludeert het Hof dat niet aangetoond dat het bestreden verschil in behandeling onevenredige gevolgen heeft voor de bewoners van de woonzorgcentra en van assistentiewoningen die voor hun energielevering afhankelijk zijn van een woonzorgcentrum.

Grondwettelijk Hof 20 juni 2024, nr. 67/2024

Energie – Energiecrisis – Elektriciteitsmarkt – Prejudiciële vragen aan Hof van Justitie van de Europese Unie

Op 20 juni 2024 sprak het Grondwettelijk Hof zich uit over de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van de wet van 16 december 2022 tot wijziging van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt en tot invoering van een plafond op marktinkomsten van elektriciteitsproducenten (hierna: de wet van 16 december 2022). Deze wet werd ingevoerd om

antwoord te bieden op de energiecrisis, meer concreet ter ondersteuning van de huishoudens die de gevolgen daarvan dragen. Artikel 5 van de wet van 16 december 2022 voorziet in een plafond op marktinkomsten van elektriciteitsproducenten ingesteld door middel van een heffing op het surplus aan inkomsten die tussen 1 augustus 2022 en 30 juni 2023 wordt behaald. De heffing is gelijk aan 100 % van het surplus aan inkomsten, namelijk het verschil tussen de marktinkomsten en het plafond van 130 euro/MWh. De wetgever beoogt met deze wet ook de verordening (EU) 2022/1854 gedeeltelijk uit te voeren. Verschillende elektriciteitsproducenten en een aantal sectorfederaties vorderen de vernietiging van deze wet.

In hun middelen voeren de verzoekende partijen in essentie de schending aan, door artikel 5 van de wet van 16 december 2022, van verschillende bepalingen. Deze kunnen ingedeeld worden onder de volgende onderwerpen: (I) de niet-toepassing van de heffing op installaties die elektriciteit opwekken uit biomethaan, (II) de niet-toepassing van de bestreden heffing op installaties met een geïnstalleerd vermogen van maximaal 1 MW, (III) de aanslagvoet van de bestreden heffing, (IV) het algemene prijsplafond van 130 euro/MWh, (V) het prijsplafond van 180 euro/MWh voor installaties die elektriciteit opwekken uit vaste of gasvormige biomassa-brandstoffen, (VI) het gebruik van vermoedens, (VII) het niet in rekening brengen van de onbalansenkosten, (VIII) de temporele toepassing van de bestreden heffing en (IX) de handhaving van de gevolgen.

Wat betreft het eerste onderwerp, de niet-toepassing van de heffing op installaties die elektriciteit opwekken uit biomethaan, voeren de verzoekende partijen aan dat er geen redelijk verantwoord verschil in behandeling is tussen de producenten die elektriciteit opwekken uit biogas via een biomethanisatieproces en met behulp van een warmtekrachtkoppelingsinstallatie en de producenten die elektriciteit opwekken uit biomethaan door zuivering en compressie van biogas en via een biomethanisatieproces. Art. 5 van de wet van 16 december 2022 is namelijk enkel de eerste groep onderwerpt aan de heffing. Ten tweede voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepaling onduidelijk is, aangezien zij niet eruit kunnen afleiden of de productie van elektriciteit uit biogas via een proces van biomethanisatie onder het toepassingsgebied van de wet van 16 december 2022 valt. Zij verzoeken het Hof in ondergeschikte orde om een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie over de interpretatie die aan artikel 7, lid 1, e), van de verordening (EU) 2022/1854 moet worden gegeven. Het Grondwettelijk Hof treedt de verzoekende partijen bij en stelt dat er redelijke twijfel is of de verzoekende partijen die elektriciteit opwekken uit biogas via een biomethanisatieproces en met behulp van een warmtekrachtkoppelingsinstallatie, onder het toepassingsgebied van het prijsplafond vallen. De vraag is dan ook of deze technologie, in het licht van overweging 34 van verordening (EU) 2022/1854 en het voorstel dat daaraan ten grondslag ligt, moet worden beschouwd als elektriciteit opgewekt uit biomethaan en dus is uitgesloten van het toepassingsgebied van het prijsplafond. Alvorens een uitspraak ten gronde te kunnen doen over het aangevoerde verschil in behandeling, stelt het Grondwettelijk Hof twee prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (eerste en tweede prejudiciële vraag).

Wat betreft de niet-toepassing van de bestreden heffing op installaties met een geïnstalleerd vermogen van maximaal 1 MW, zou de artikel 5 van de wet van 16 december 2022 de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet en het gelijkheidsbeginsel inzake belastingen schenden. De bestreden bepaling bepaalt namelijk dat de heffing alleen afhankelijk is van het feit of de productie-installatie een geïnstalleerd vermogen van minimaal 1 MW heeft, zonder een progressief tarief of uitzonderingen voor bepaalde types installaties te voorzien. Het Hof stelt vast dat de bestreden bepaling voor de invoering van die drempel uitvoering geeft aan artikel 7, lid 3, eerste zin, van de verordening (EU) 2022/1854. Noch dit artikel, noch een ander artikel van de verordening laat de lidstaten toe om te voorzien in een progressief tarief of in een afwijking of een uitzondering naargelang van het geïnstalleerd vermogen

van de betrokken installatie. Om deze reden beslist het Hof om opnieuw een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (derde prejudiciële vraag).

De verzoekende partijen voeren vervolgens aan dat de bestreden bepaling het eigendomsrecht (artikel 16 van de Grondwet, artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 17 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – hierna : het Handvest) aantast, in zoverre zij de aanslagvoet van de heffing vaststelt op 100 %. Opnieuw beslist het Hof om een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (vierde prejudiciële vraag). Het Hof oordeelt namelijk dat een heffing van 100% kan worden gezien als een inbreuk op eigendomsrecht. Het Hof merkt echter op dat dit tarief is overgenomen uit artikel 6 van verordening (EU) 2022/1854, dat een limiet stelt en dus een heffing van 100% oplegt op inkomsten boven die limiet. Artikel 7 van dezelfde verordening geeft lidstaten de mogelijkheid om het plafond slechts op 90% van het surplus aan marktinkomsten toe te passen, maar de Belgische wetgever heeft deze optie niet benut.

Met betrekking tot het algemeen prijsplafond van 130 euro/MWh bekritiseren de verzoekende partijen de verenigbaarheid van dit prijsplafond met de verordening (EU) 2022/1854 als met het eigendomsrecht en de vrijheid van ondernemen (artikel 16 van het Handvest). Het Hof constateert dat artikel 6 van verordening (EU) 2022/1854 een maximum van 180 EUR per MWh als plafond voor marktinkomsten vaststelt. Artikel 8 van de verordening staat lidstaten echter toe om maatregelen te handhaven of in te voeren die de marktinkomsten verder beperken, inclusief de mogelijkheid om onderscheid te maken tussen verschillende technologieën, mits bepaalde voorwaarden worden nageleefd.

Het Hof twijfelt of uit het woord "maximaal" in artikel 6 van de verordening kan worden afgeleid dat lidstaten het plafond van 180 euro/MWh mogen verlagen. Dit komt door de aard van het prijsplafond, dat in principe inhoudt dat alle marktinkomsten boven een bepaalde grens volledig worden belast. Hoe lager de grens waarop het prijsplafond wordt vastgesteld, hoe meer inkomsten er worden belast en dus hoe zwaarder de belasting wordt. Het Hof twijfelt ook of het prijsplafond van 130 euro/MWh voldoet aan de voorwaarden van artikel 8 van de verordening (EU) 2022/1854. Daarom besluit het Hof hierover een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (de vijfde prejudiciële vraag). Voor het geval dat het Hof van Justitie deze vraag bevestigend beantwoordt, stelt het Hof een zesde prejudiciële vraag over de verenigbaarheid van de artikelen 6 en 8 van de verordening met het eigendomsrecht en de vrijheid van ondernemen.

Over het vijfde onderwerp, het prijsplafond van 180 euro/MWh voor installaties die elektriciteit opwekken uit vaste of gasvormige biomassa-brandstoffen, besluit het Hof om nogmaals een prejudiciële vraag te stellen (zevende prejudiciële vraag). Het Hof stelt vast dat artikel 6, lid 1, van de verordening (EU) 2022/1854 de lidstaten slechts toelaat om een prijsplafond van « maximaal » 180 euro/MWh in te voeren en de lidstaten daarvan slechts binnen de strikte voorwaarden van artikel 8 van de verordening kunnen afwijken. De grieven van de verzoekende partijen doen volgens het Hof de vraag rijzen naar de geldigheid van artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, e), van de verordening (EU) 2022/1854, in zoverre zij het verplichte plafond op marktinkomsten van maximaal 180 euro/MWh ook toepassen op de verkoop van elektriciteit die wordt opgewekt uit biomassa-brandstoffen (vaste of gasvormige biomassa-brandstoffen). Als het Hof van Justitie van de Europese Unie oordeelt dat artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, e) van verordening (EU) 2022/1854 geldig zijn, rijst de vraag of artikel 8, lid 1, b), en lid 2, een verplichting oplegt aan lidstaten om voor installaties die elektriciteit opwekken uit vaste of gasvormige biomassa een hoger prijsplafond dan de 180 euro/MWh, zoals bepaald in artikel 6, lid 1, in te voeren. Daarom dient, voordat er een definitieve uitspraak wordt gedaan, de achtste prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie te worden voorgelegd.

Ten zesde voeren de verzoekende partijen aan dat het gebruik van diverse aannames bij de berekening van de marktinkomsten waarop de bestreden heffing wordt toegepast in strijd is met zowel de verordening (EU) 2022/1854 als met het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel (artikelen 10 en 11 van de Grondwet en artikelen 20 en 21 van het Handvest), en met het eigendomsrecht, omdat zij hierdoor niet worden belast op hun werkelijke marktinkomsten.

Voor het bepalen van de marktinkomsten waarop het prijsplafond van 130 euro/MWh wordt toegepast en dus voor het vaststellen van de belastbare grondslag en het bedrag van de heffing, maakt de bestreden wet gebruik van vijf aannames die gelden voor verschillende productietechnologieën, afhankelijk van hun kenmerken. De eerste twee aannames kunnen niet worden weerlegd. De overige drie aannames kunnen wel worden weerlegd. Om deze aannames te weerleggen, bevat de wet specifieke voorwaarden waaraan belastingplichtigen moeten voldoen.

Het Hof twijfelt of de verordening (EU) 2022/1854 het gebruik van dergelijke aannames toestaat. Enerzijds stelt overweging 30 van de verordening dat het plafond op marktinkomsten alleen mag gelden voor daadwerkelijk gerealiseerde inkomsten. Anderzijds staat overweging 37 van de verordening de lidstaten toe om voor de berekening van het plafond gebruik te maken van "redelijke ramingen". Bovendien is er onzekerheid of de verordening lidstaten toestaat om onderscheid te maken tussen producenten van elektriciteit uit kernenergie en producenten van elektriciteit uit andere bronnen bij de mogelijkheid om deze aannames al dan niet te weerleggen. Daarom besluit het Hof om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (de negende en tiende prejudiciële vraag). Voor het geval dat het Hof van Justitie deze vragen bevestigend beantwoordt, stelt het Hof nog twee bijkomende prejudiciële vragen over de verenigbaarheid van de verordening met het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel en het eigendomsrecht (elfde en twaalfde prejudiciële vraag).

Over het onderwerp "het niet in rekening brengen van de onbalansenkosten", oordeelt het Hof dat er geen verschil in behandeling bestaat. Omdat het prijsplafond van 130 euro/MWh geldt voor alle elektriciteitsproducenten, ongeacht welk vermoeden van toepassing is, kan de zinsnede in artikel 22ter, § 5, tweede lid, 3°, van de wet van 29 april 1999, dat de marktinkomsten volgens het derde vermoeden "overeenkomstig de bepalingen van het contract" worden berekend, niet zo worden geïnterpreteerd dat producenten die onder dit vermoeden vallen, in tegenstelling tot producenten onder andere vermoedens, de kosten voor marktonevenwichtigheden die zij hebben veroorzaakt, mogen aftrekken van hun marktinkomsten waarop het plafond wordt toegepast.

De verzoekende partijen bekritiseren ook de toepassing in de tijd van de bestreden wet. Het temporeel toepassingsgebied, namelijk dat het van toepassing is op de marktinkomsten

van de elektriciteitsproducenten die werden verworven vanaf 1 augustus 2022, zou een schending uitmaken van de verordening (EU) 2022/1854, het rechtszekerheids- en vertrouwensbeginsel en het eigendomsrecht. Het Hof constateert dat de verordening op 8 oktober 2022 in werking is getreden en dat het daarin vastgestelde prijsplafond geldt van 1 december 2022 tot en met 30 juni 2023. De bestreden wet wijkt hiervan af door het prijsplafond al vanaf 1 augustus 2022 toe te passen. Het Hof merkt verder ook op dat geen enkele bepaling van de verordening expliciet toestaat dat lidstaten het prijsplafond eerder dan 1 december 2022 invoeren. Dit roept de vraag op of de verordening zodanig geïnterpreteerd kan worden dat lidstaten een dergelijke vroege toepassing mogen invoeren. Daarom besluit het Hof hierover een dertiende prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie. Indien het Hof van Justitie deze vraag bevestigend beantwoordt, stelt het Hof een aanvullende prejudiciële vraag over de verenigbaarheid van de verordening met de beginselen van rechtszekerheid, het vertrouwensbeginsel en het eigendomsrecht (de veertiende prejudiciële vraag).

Ten slotte wat betreft de handhaving van de gevolgen, duidt het Hof op het feit dat de gevolgen van nationale wetgeving die in strijd is met het EU-recht alleen kunnen worden gehandhaafd onder de voorwaarden die het Hof van Justitie van de Europese Unie stelt. Daarom besluit het Hof hierover een vijftiende prejudiciële vraag te stellen.

In conclusie stelt het Hof stelt vijftien prejudiciële vragen aan Hof van Justitie van de Europese Unie en houdt de uitspraak aan in afwachting van een antwoord op die vragen.

EHRM 19 oktober 2023, Locascia e.a. t. Italy, nr. 35648/10

Enkele inwoners van de gemeenten Caserta en San Nicola La Strada, gelegen in de regio Campania, klagen bij het Hof aan dat de Italiaanse overheden inbreuk hebben gemaakt op hun recht op leven en eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven (artikelen 2 en 8 EVRM) omwille van de gebrekkige afvalophaling, -behandeling en -verwijdering in hun regio. Ze verwijten de Italiaanse overheden ook te weinig beschermende maatregelen te hebben genomen om de risico's op vervuiling vanuit een stortplaats tussen de twee vermelde gemeenten te voorkomen of beperken.

In de periode van 11 februari 1994 tot 31 december 2009 was er in de regio Campania een noodtoestand afgekondigd omwille van serieuze problemen met de gemeentelijke afvalverwijdering, waarbij het vuil zich ophoopte in de straten en een ernstige verstoring inhield van het maatschappelijke leven, evenals een risico inhield voor de openbare veiligheid. Vanaf 2010 tot 2020 wordt herhaaldelijk in nieuwe wetgeving voorzien die de afvalverwijdering hervormt en maatregelen bevat verbonden aan het einde van de noodtoestand en gericht op het verbeteren van het afvalbeheer.

Italië werd op 26 april 2007 en 4 maart 2010 door het Hof van Justitie van de Europese Unie reeds veroordeeld, onder meer omwille van het bestaan van verschillen illegale stortplaatsen. Op 2 december 2014 en 16 juli 2015 heeft het Hof van Justitie opnieuw arresten geveld waarin wordt vastgesteld dat de Italiaanse overheden nog geen (volledige) uitvoering hebben gegeven aan de voorgaande arresten en er onvoldoende maatregelen zijn genomen voor het verwijderen en saneren van de illegale stortplaatsen, alsook om in passend afvalbeheer te voorzien in overeenstemming met de op hen rustende unierechtelijke verplichtingen.

De zaak betreft in het bijzonder de stortplaats in het “Lo Uttaro” gebied, die van eind de jaren '80 tot eind de jaren '90 privaat werd uitgebaat en welke in 2007 opnieuw in gebruik werd genomen. Omwonenden startte op 20 juni 2007 een civiele procedure bij de arrondissementsrechtbank van Napels om deze te doen sluiten en kregen finaal, met de verwerping van het beroep van de tegenpartijen op 13 november 2007, gelijk. Daarnaast liep er vanaf 2005 een strafrechtelijke procedure tegen de verantwoordelijken van de stortplaats en zijn er sinds 2008 bestuurlijke maatregelen genomen om de vervuiling van deze stortplaats in kaart te brengen en aan te pakken. Uit de laatste informatie die in 2020 aan het Hof bezorgd werd, bleek niet dat de vervuiling al (volledig) was aangepakt.

Nadat het Hof de vordering ten aanzien van sommige verzoekers onontvankelijk verklaart, omdat ze niet aantonen woonachtig te zijn in de betrokken gemeenten en dus niet getuigen van het vereiste belang, en oordeelt dat de overige verzoekers zich tot het Hof konden wenden omdat er geen redelijke kans op een succesvolle nationale remedie meer bestond, stelt het ten gronde een schending van artikel 8 EVRM vast. De Italiaanse staat is volgens het Hof tekortgeschoten in haar plicht om haar burgers te beschermen tegen de (gezondheids)risico's van een gevaarlijke activiteit zoals het verwijderen en behandelen van afval. Het Hof tilt ook zwaar aan het feit dat het voor de Italiaanse staat

klaarblijkelijk voor lange tijd onmogelijk bleek om een adequaat systeem van afvalbeheer op te zetten en adequate maatregelen te nemen om de bestaande vervuiling aan te pakken. De overige argumenten van de verzoekers worden verworpen, evenals hun eis voor een schadevergoeding.

EHRM 8 april 2024, Cangi e.a. t. Turkey, nr. 4873/18

Deze Turkse zaak kadert in de vergunningsprocedure voor een goudmijn waarbij cyanide wordt gebruikt en heeft in het bijzonder betrekking op het milieueffectrapport. De goedkeuring van dit rapport wordt door de verzoekers, een Turkse advocaat en zijn cliënten, aangevochten bij de administratieve rechtbank van Manisa. Die rechtbank duidt in het kader van haar onderzoek gerechtsdeskundigen aan die in het bijzijn van de partijen via een plaatsbezoek een verslag moeten uitbrengen en verzoekt na ontvangst hiervan om een aanvullend verslag betreffende de vorming van een grote verzurende put na stopzetting van de mijnbouwactiviteiten en de mogelijke schadelijke effecten op het grondwater. Op grond van dit aanvullende rapport verwerpt de rechtbank de vordering. Tegen die uitspraak wordt beroep ingesteld bij de hoogste bestuursrechter, die ze vernietigt omdat de verslagen waarop deze steunt niet voldoen aan de wettelijke vereisten en onvoldoende informatie bevatten, waarna de zaak wordt teruggestuurd naar de rechtbank van Manisa voor een nieuw onderzoek. Hoewel verzoekers een vragenlijst indienen die ze graag door de deskundigen behandeld zouden zien, vraagt de rechtbank enkel een antwoorden op haar eigen vragen. De verslagen die ze ontvangt worden aan de partijen bezorgd en verzoekers dienen hun bezwaren hiertegen in. Op grond van de verslagen verwerpt de rechtbank andermaal de vordering. Ditmaal worden ook het beroep van de verzoekers bij de hoogste bestuursrechter verworpen. De verzoekers wenden zich vervolgens tot het Turkse Grondwettelijk Hof en beroepen zich op schendingen van de artikelen 6 en 8 EVRM, maar dit hof onderzoekt enkel de klacht op grond van artikel 8 en verwerpt die.

De verzoekers gaan daarop aankloppen bij het Hof en voeren een schending aan van het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM), doordat ze tijdens de procedure niet de kans hebben gekregen om vragen te stellen aan de gerechtsdeskundigen, de bevindingen van deze deskundigen niet werden overgemaakt voor commentaar en er evenmin rekening is gehouden met de bezwaren die ze tegen de finale conclusies hebben geuit. Nadat het Hof de vordering ten aanzien van sommige verzoekers onontvankelijk verklaart, omdat ze niet aantonen persoonlijk geraakt te worden door het project dat ze aanvochten en het resultaat van de procedure dus niet in rechtsreeks verband staat met hun burgerlijke rechten, verklaart het deze gedeeltelijk gegrond. In eerste instantie verwerpt het Hof de argumentatie met betrekking tot het gebrek aan mogelijkheid om eigen vragen te stellen, gelet op de technische materie en het punt waarop de focus lag, met name op de overeenstemming van de vergunningsaanvraag met de verplichtingen inzake milieueffect-rapportage en niet zo zeer op het persoonlijk belang van de verzoekers. Het Hof gaat daarentegen wel mee in het argument dat de verzoekers in hun recht op een eerlijk proces geschaad zijn doordat de gerechtsdeskundigen zich klaarblijkelijk hebben gesteund op rapporten die in opdracht van de aanvrager werden opgesteld en die onderdeel uitmaken van het gerechtelijk dossier, terwijl verzoekers hiervan geen kennis hebben gekregen en dus evenmin hun opmerkingen hierbij kenbaar hebben kunnen maken. Het Hof merkt daarbij ook op dat het tegensprekelijk karakter als kenmerk van een eerlijk proces niet voldoende wordt gewaarborgd door de loutere mogelijkheid van de partijen om het gerechtelijk dossier op eigen initiatief te gaan inkijken. Hun laatste argument over het feit dat geen rekening is gehouden met hun bezwaren bij de conclusies van de gerechtsdeskundigen wordt in het licht van de reeds vastgestelde schending niet meer onderzocht door het Hof.

HvJ 14 maart 2023, Europese Commissie t. Spanje, nr. C-576/22

Inbreukprocedure - Richtlijn 91/676/EEG – Artikel 3, lid 4 – Artikel 5, lid 4 – Bijlage II, A, punten 2 en 5 – Bijlage II, B, punt 9 – Bijlage III, lid 1, punten 2 en 3, en lid 2 – Artikel 5, lid 5 – Bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen – Heroverweging van de lijst met zones die kwetsbaar zijn voor nitraten – Verplichte maatregelen in de actieprogramma's – Aanvullende of verscherpte maatregelen

De Europese Commissie heeft Spanje in gebreke gesteld omwille van het niet naleven van de Nitraatrichtlijn. Ten eerste zou Spanje artikel 3, vierde lid van richtlijn 91/76 schenden omdat het enkele stroomgebieden door afvloeiing (oppervlaktewater) of infiltratie (grondwater) niet als kwetsbare zones heeft aangewezen.

Het Hof wijst op de verplichting van de lidstaten om alle bekende stukken land die op hun grondgebied afwateren in “wateren [die] door verontreiniging worden beïnvloed” of “zouden kunnen worden beïnvloed” en die tot verontreiniging bijdragen, als kwetsbare zones aan te duiden. Het wijst ook op de verplichting om die lijst te herzien ten minste om de vier jaar. Het Hof stelt evenwel vast dat een stroomgebied dat overeenstemt met een bepaald meetpunt slechts als kwetsbare zone aangewezen moet worden wanneer op dat meetpunt de stikstofverbindingen uit agrarische bronnen in aanzienlijke mate bijdragen tot nitraatverontreiniging. De Commissie zou dat niet aantonen voor veertien meetpunten. Voor acht stroomgebieden wordt Spanje wel veroordeeld wegens het niet aanwijzen ervan als kwetsbare zone.

De tweede niet nakoming zou volgens de Commissie bestaan uit de schending van artikel 5, lid 4, van richtlijn 91/676 omdat de actieprogramma's van enkele (autonome) gemeenschappen niet alle noodzakelijke maatregelen omvatten. De actieprogramma's zouden soepelere maatregelen bevatten dan wat werd vooropgesteld in een wetenschappelijke studie van 2011. Het Hof wijst erop dat de nitraatactieprogramma's rekening moeten houden met de 'beschikbare wetenschappelijke en technische gegevens'. De studie van 2011 vormt daar een onderdeel van. Aangezien Spanje geen andere studies heeft bezorgd waaruit blijkt dat die soepelere maatregelen volstaan, vindt het Hof de schending aangetoond. Voor het overige worden nog enkele formele tekortkomingen vastgesteld voor andere actieprogramma's.

Spanje zou tot slot ook nog artikel 5, lid 5 niet nakomen doordat het geen aanvullende of verscherpte maatregelen heeft genomen tegen nitraatverontreiniging. Hier stipt het Hof eerst en vooral aan dat de bewijslast van de Commissie laagdrempelig is. Er moet alleen maar aangetoond worden dat de waterkwaliteit niet is verbeterd ten opzichte van de voorgaande periode. Interessant is vooral dat het Hof benadrukt dat de aanvullende of verscherpte maatregelen moeten worden getroffen vanaf dat men weet dat die nodig zijn. Er moet dus niet gewacht worden totdat de tijd of bijkomend onderzoek uitwijst dat de bestaande maatregelen niet volstaan. Dat zou het nuttig effect van artikel 5, lid 5, van richtlijn 91/676 grotendeels uithollen.

Tot slot legt het Hof uit dat de verplichting van de richtlijn niet zonder meer wordt ingelost door aanvullende of verscherpte maatregelen vast te stellen. Om aan die bepaling te voldoen, moeten die maatregelen ook daadwerkelijk toereikend zijn om de nitraatverontreiniging door landbouw te verminderen en verdere verontreiniging te voorkomen. Het Hof stelt vast dat hoewel er kennis was van de nood voor aanvullende maatregelen, die niet werden genomen. De niet naleving is gegrond. De laatste niet nakoming wordt door het Hof afgewezen op de stelplicht van de Commissie.

HvJ 6 juli 2023, Hellfire Massy Residents Association, nr. C-166/22

Prejudiciële vraag - Richtlijn 92/43/EEG – artikel 12 en 16 - soortenbescherming – afwijkmogelijkheid – toepassingsvoorwaarden – recht op inspraak

In deze zaak wenst een Ierse rechter meer duidelijkheid over het soortenbeschermingsmechanisme van de Habitatrichtlijn. In de rechterlijke procedure tegen een bouwvergunning wordt aangevoerd dat het Ierse recht niet overeenstemt met de Habitatrichtlijn. De Ierse wet zou namelijk toelaten dat de afwijking op het verstoringsverbod pas wordt toegekend nadat de vergunningsprocedure is verleend en geen inspraak verplichten.

Het Hof antwoordt dat de artikelen 12 en 16 van de Habitatrichtlijn niet vereisen dat de goedkeuring voor een afwijking van artikel 16 geïntegreerd is in de vergunningsprocedure. Het Hof wijst erop dat artikel 12 en 16 immers gelden voor *alle* menselijke activiteiten en dus niet alleen voor ‘projecten’ in de zin van richtlijn 2011/92. De bepalingen verplichten evenmin inspraak van het publiek over een afwijkmogelijkheid.

Wel verduidelijkt het Hof dat dat anders ligt wanneer het gaat om een vergunningsplichtig project dat onder artikel 2, lid 1, van richtlijn 2011/92 valt. In dat geval moet de toelating van de afwijking de vergunning voorafgaan. De doelstelling van de richtlijn houdt namelijk in dat milieueffecten worden beoordeeld in een zo vroeg mogelijk stadium. Onder die milieueffecten behoort ook de vraag of het betrokken project mogelijk effecten heeft die volgens artikel 12 van de Habitatrichtlijn verboden zijn.

HvJ 21 september 2023, Europese Commissie t. Duitsland , nr. C-116/22

Inbreukprocedure - Richtlijn 92/43/EEG - Artikel 4, lid 4, en artikel 6, lid 1 – Geen aanwijzing van speciale beschermingszones – Geen vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen – Geen of ontoereikende instandhoudingsmaatregelen

In deze zaak spreekt het Hof van Justitie zich uit over een inbreukprocedure die werd ingesteld tegen Duitsland. De Europese Commissie verwijt Duitsland namelijk dat het de Habitatrichtlijn op verschillende punten niet naleeft. Zo zou Duitsland artikel 4, vierde lid schenden omdat het 88 van zijn 4.606 gebieden van communautair belang niet heeft aangewezen als speciale beschermingszone en voor die gebieden ook geen instandhoudingsdoelstellingen heeft vastgesteld. Daarnaast zou artikel 6, eerste lid geschonden zijn omdat Duitsland voor 737 gebieden van de 4.606 gebieden van communautair belang geen instandhoudingsmaatregelen heeft vastgesteld. De Commissie voert tot slot aan dat Duitsland de instandhoudingsdoelstellingen (artikel 4, vierde lid) en instandhoudingsmaatregelen (artikel 6, eerste lid) te vaag en algemeen vaststelt.

Het Hof vindt de eerste kritiek gegrond. Het stelt vast dat Duitsland, op het ogenblik van het met reden omkleed advies, 88 gebieden van communautair belang niet had aangewezen als speciale beschermingszone. Dat die gebieden wel al volgens het intern recht bescherming genieten omdat ze op een lijst werden geplaatst volstaat niet. Daarmee zijn de gebieden nog niet beschermd als speciale beschermingszone, wat net essentiële is voor de beschermingsregeling van de Habitatrichtlijn.

Verder herhaalt het Hof zijn eerdere rechtspraak (C-444/21). Uit het doel van artikel 4, lid 4, van de habitatrichtlijn volgt dat niet alleen de beschermingszones en de instandhoudingsprioriteiten vastgesteld moeten worden uiterlijk binnen zes jaar nadat het betrokken gebied van communautair belang is verklaard. Ook de instandhoudingsdoelstellingen zelf moeten binnen die termijn zijn vastgesteld.

Over de derde inbreuk oordeelt het Hof dat instandhoudingsdoelstellingen niet per definitie kwantitatief en meetbaar geformuleerd moeten worden. Of dat nodig is moet per geval worden onderzocht. De Commissie toont niet aan dat de vaststellingspraktijk in Duitsland in strijd is met artikel 4, lid 4, van de Habitatrichtlijn. Tot slot stelt het ook een schending vast van artikel 6, eerste lid van de Habitatrichtlijn omdat Duitsland voor 737 van de 4 606 gebieden van communautair belang niet de nodige instandhoudingsmaatregelen had vastgelegd.

HvJ 12 oktober 2023, Est Wind Power OÜ t. AS Elering, nr. C-11/22

Prejudiciële vraag – staatssteun voor hernieuwbare energie – bouw windmolenpark – richtsnoeren Commissie – begrippen ‘aanvang van de werkzaamheden’, ‘bouwwerkzaamheden in verband met de investering’, ‘andere toezegging die de investering onomkeerbaar maakt’ en ‘nationale vergunning die vereist is voor de uitvoering van een investeringsproject’ – onderzoek door bevoegde nationale instantie

In deze zaak wordt het Hof gevraagd om uitlegging te geven aan punt 19, onder 44), en voetnoot 66 van de mededeling van de Commissie “Richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie 2014-2020”. De vraag kadert in een geschil tussen een Estse windmolenbouwer (EWP) en de bevoegde transmissiesysteembeheerder over een advies dat deze laatste heeft verstrekt. Daarin wordt vastgesteld dat de voortgang van een bepaald windmolenproject niet voldoet aan de vereisten van de nationale wettelijke regeling om EWP als “bestaande producent” van energie te kunnen aanmerken en haar om die reden geen subsidies voor de bouw van dat park kunnen worden toegekend.

Reeds in 2004 sluit EWP met de transmissiesysteembeheerder een aansluitingsovereenkomst voor een windmolenpark met 28 windmolens. In 2008 plaats EWP windmeetmasten en in 2010 verwerft ze de opstalrechten voor de installatie van deze windmolens. Vervolgens worden in 2016 de gemeenteraad van de betrokken plaats de voorwaarden voor de vormgeving van het geplande windmolenpark gepubliceerd en daarop door EWP de nodige bouwvergunningen aangevraagd. Het ministerie van Defensie weigert zijn instemming met de plannen en de gemeenteraad weigert daarop op 26 april 2016 de gevraagde vergunningen. Die beslissingen wordt door EWP aangevochten. In het kader van haar subsidieaanvraag vraagt ze in 2020 het vereiste advies van de transmissiesysteembeheerder, die haar op 13 april 2022 echter laat weten dat ze op 31 december 2016 niet kon worden aangemerkt als “bestaande producent” en om die reden geen subsidie kan genieten.

Voor de nationale rechter ontspint zich een discussie over dit begrip, en over de daarvoor relevante begrippen “aanvang van de werkzaamheden”, “bouwwerkzaamheden in verband met de investering”, “andere toezegging die de investering onomkeerbaar maakt” en “vereiste nationale vergunning voor de uitvoering van het investeringsproject” als bedoeld in punt 19, onder 44), en punt 42 van de richtsnoeren van de Commissie van 2014. Nadat hij de Commissie zelf reeds om verduidelijking heeft verzocht via een adviesvraag op grond van artikel 29, lid 1 van de verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, is de Estse rechter van oordeel dat een uitlegging van deze begrippen door het Hof van Justitie alsnog nodig is.

Het Hof verwerpt vooreerst de argumenten tot niet-ontvankelijkheid die de Commissie tegen enkele van de vragen opwerpt, met name omdat deze eraan voorbijgaat dat ze via de richtsnoeren van 2014 haar beoordelingsbevoegdheid heeft beperkt in die zin dat ze daardoor voorgenomen staatssteun die door een lidstaat bij haar wordt aangemeld in beginsel dient goed te keuren indien deze steun aan die regels voldoet en de beslissing die ze over de kwestieuze regeling in 2017 aan de hand van die richtsnoeren heeft genomen wel degelijk bindend is ten aanzien van Estland, zodat de uitlegging ervan

wel degelijk relevant is. Het Hof merkt ook op dat het niet aan hem toekomt om in de plaats van de nationale rechter de feiten van de zaak te gaan beoordelen en zo de relevantie van de gestelde vragen in twijfel te trekken.

Vervolgens gaat het Hof aan de hand van de eerste en zesde vraag van de verwijzende rechter in op het begrip “aanvang van de werkzaamheden”. Het stelt vast dat de betrokken bepaling de aard van de geplande bouwwerkzaamheden of van de toezeggingen die de investering onomkeerbaar maken niet nauwkeurig vermeldt, en evenmin vaststelt vanaf welke drempel de aangevragen werkzaamheden moeten worden geacht aan de voorwaarden te voldoen. Op basis van het doel van de regeling, met name dat het project op 1 januari 2017 een zodanige ontwikkelingsfase had bereikt dat het zeer waarschijnlijk zou worden voltooid, oordeelt het Hof dat er sprake moet zijn van een zodanige voortgang van de betrokken werkzaamheden dat de projectinitiatiefnemer kan worden gelijkgesteld met een bestaande producent van hernieuwbare energie. Die drempel kan slechts worden geacht op die datum te zijn bereikt indien de voorbereidende werkzaamheden voltooid waren en de gedane toezegging, gelet op de aard en de kosten ervan, voldoende significant was in verhouding tot de totale omvang van het betrokken investeringsproject. Op grond daarvan geeft het Hof mee dat, hoewel het aan de verwijzende rechter staat om via de relevante gegevens van de zaak hierover te oordelen, op basis van de voor het Hof gebrachte gegevens niettemin lijkt te kunnen worden vastgesteld dat de bouw van meetmasten en elektrische aansluitingen op het transmissiesysteem *in casu* niet volstaan opdat EWP als “bestaande producent” zou kunnen worden beschouwd, aangezien enkel de bouw van de windmolens of een onomkeerbare toezegging met betrekking tot deze windmolens haar deze status kunnen verlenen.

Daarop aansluitend antwoordt het Hof in het kader van de tweede, vierde en vijfde vraag dat de nationale instantie bij de vaststelling van de “aanvang van de werkzaamheden” per geval moet overgaan tot een – eventueel grondige economische – analyse van de ontwikkelingsfase van het betrokken investeringsproject en van de mate van waarschijnlijkheid dat het project zal worden voltooid, en dat niet kan worden volstaan met een louter feitelijke of formele beoordeling. Het Hof stipt aan dat geen parallel kan worden gemaakt met zijn overwegingen in de punten 61 en 68 van het ‘Eesti Pagar-arrest’ van 5 maart 2019, aangezien dit betrekking had op de toepassing van artikel 8, lid 2, van verordening (EG) nr. 800/2008 van de Commissie van 6 augustus 2008 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 VWEU met de gemeenschappelijke markt verenigbaar worden verklaard, die in de lidstaten uniform moet worden toegepast aan de hand van duidelijke en eenvoudig toe te passen criteria en die bovendien betrekking hadden op een vermeend of reëel stimulerend effect van de betrokken steun. De beoordeling die door de bevoegde nationale autoriteit in voorliggend geval moet worden verricht heeft echter uitsluitend betrekking op de vraag of er bij de projectinitiatiefnemer al dan niet een beschermenswaardig gewettigd vertrouwen bestond dat hij krachtens die steunregeling steun zou ontvangen en een dergelijk onderzoek moet noodzakelijkerwijs per geval worden verricht en kan niet worden beperkt tot een zuiver feitelijke of formele beoordeling.

Tot slot geeft het Hof in antwoord op de derde, zevende en achtste vraag uitlegging aan het begrip “nationale vergunning voor de uitvoering van het project”. Het Hof grijpt hierbij terug naar zijn antwoord op de andere vragen en oordeelt op basis daarvan dat dit begrip in het licht van het nationale recht moet worden uitgelegd en wel in die zin dat die vergunning, als definitieve nationale vergunning, toestaat dat de bouwwerkzaamheden in verband met het betrokken investeringsproject worden uitgevoerd en dat geen rekening mag worden gehouden met het feit dat er op die datum een geding aanhangig was over de weigering om die vergunning te verlenen, waardoor de voortzetting van dit project werd verhinderd. Ongeacht de uitkomst van een dergelijke gerechtelijke procedure, kan er

daardoor immers geen sprake zijn van een beschermenswaardig gewettigd vertrouwen dat het bedrijf steun op grond van een bestaande steunregeling zal ontvangen. Hoewel het aan de verwijzende rechter staat een en ander te verifiëren, geeft het Hof ook hier mee dat op basis van de voorgebrachte gegevens lijkt te kunnen worden vastgesteld dat aar Ests recht stedenbouwkundige planningsdocumenten op zich geen toestemming inhouden om de in het hoofdgeding aan de orde zijnde windmolens te bouwen, maar dat er voor de uitvoering van deze werkzaamheden, als definitieve nationale vergunning, nog bouwvergunningen moeten worden verkregen die dan als de vereiste “nationale vergunning” moeten worden beschouwd. In kader van de beoordeling naar de aanvang van de werkzaamheden is het ook vereist dat de initiatiefnemer het recht heeft om het perceel waarop het betrokken investeringsproject zal worden uitgevoerd te gebruiken.

HvJ 23 november 2023, Right to Know, nr. C-84/22

Prejudiciële vraag – Verdrag van Aarhus – Richtlijn 2003/4/EG – Toegang van het publiek tot milieu-informatie – Afwijzing van een verzoek om informatie – Artikel 4, leden 1 en 2 – Afwijkingen van het recht op toegang tot informatie – Begrippen ‘interne mededelingen’ en ‘handelingen van overheidsinstanties’ – Gezag van gewijsde

Een Ierse rechtbank wenste meer uitleg over de toegang tot milieu-informatie. Een milieuorganisatie had gevraagd om toegang te krijgen tot verslagen van vergaderingen van de Ierse regering. Tegen de afwijzing van het verzoek stelde de vereniging een rechterlijk beroep in. De rechter in eerste aanleg bevestigde die afwijzingsbeslissing deels. Hij oordeelde namelijk dat de internrechtelijke uitzonderingsbepaling voor ‘interne mededelingen’ van toepassing was (artikel 4, eerste lid, eerste alinea, e) zodat daarvoor geen inzage kon verkregen worden. Tegen de herstelbeslissing komt de vereniging opnieuw op en betwist de vaststelling dat de uitzondering voor ‘interne mededelingen’ van toepassing is. Het zou die voor ‘handelingen’ moeten zijn. De Ierse rechter ziet zich echter gebonden door het gezag van gewijsde van het eerdere arrest. Hij wenst van het Hof daarom te horen welke afwijkingsbepaling van toepassing is en hoe ver het gezag van gewijsde strekt.

Het Hof verwijst naar zijn eerder arrest Baden-Württemberg (C-619/19) en oordeelt dat de verslagen aangemerkt kunnen worden als interne mededelingen omdat het om interne en volgens Iers recht vertrouwelijke informatie gaat tussen de leden van hetzelfde overheidsorgaan. De informatie is niet bedoeld om openbaar te worden gemaakt. De term ‘handelingen’ verwijst daarentegen naar et laatste stadium van besluitvormingsprocessen van overheidsinstanties die in het nationale recht duidelijk worden aangeduid als handelingen en waarvan de vertrouwelijkheid wettelijk is vastgesteld.

Het Hof erkent dat het mogelijk is dat de verslagen van de Ierse regering mogelijks kwalificeren onder beide bepalingen, wat aan de nationale rechter toekomt om te beoordelen. Het benadrukt evenwel dat de twee uitzonderingen niet cumulatief kunnen worden toegepast. Het Hof kwalificeert de uitzonderingsregeling voor ‘handelingen van overheidsinstanties’ in de richtlijn als een *lex specialis* van de meer generieke afwijkingsmogelijkheid voor ‘interne mededelingen’. Is aan die eerste voldaan, dan heeft die voorrang op de uitzondering voor ‘interne mededelingen’.

Wel benadrukt het Hof dat de uitzondering voor ‘handelingen van overheidsinstanties’ geen weigeringsgrond kan zijn wanneer de handeling betrekking heeft op informatie over emissies in het milieu. Gaat het niet om dergelijke informatie dan moet de overheid een belangenafweging maken

De tweede prejudiciële vraag raakt algemenere principes over het gezag van gewijsde en staatsaansprakelijkheid, zodat die hier verder buiten beschouwing blijft.

HvJ 7 december 2023, Latvijas valsts meži, nr. C-434/22

Prejudiciële vraag – Instandhouding van de natuurlijke habitats en van de wilde flora en fauna – Richtlijn 92/43/EEG – Artikel 6, lid 3 – Begrip ‘plan of project’ in een beschermd gebied – brandpreventiemaatregelen – passende beoordeling

De Letse rechter wordt gevat met een discussie over boskap in een Natura-2000 gebied. In het Letse natuurgebied Ances Purvi un meži – (Moerassen en bossen van Ance) nam de bevoegde bosbeheerder preventieve maatregelen tegen bosbranden. Bomen werden gekapt om plaats te maken voor een brandweg en kreupelhout werd verwijderd voor de bereikbaarheid van de hulpdiensten. De Letse Brandbeschermingswet verplicht hem als verantwoordelijke van het bos om die maatregelen uit te voeren. Nadat de bosbeheerder echter bestuurlijk wordt gehandhaafd ontstaat bij de rechter de discussie hoe bosbrandbeheer zich verhoudt met artikel 6, derde lid van de Habitatrichtlijn. Er was namelijk geen passende beoordeling uitgevoerd voor het bosbrandbeheer.

Met de eerste vraag wil de Letse rechter weten of brandbeschermingsmaatregelen in een Natura 2000-gebied wel kwalificeren als een project. Het Hof herinnert aan zijn vaste rechtspraak over het begrip. Het kappen van bos is ontegensprekelijk een materiele ingreep die de plaats verandert en kwalificeert dus als een project. Het is daarbij niet van belang dat de Letse brandbeschermingswet die kap wettelijk verplicht stelt.

De Letse rechter wenst ook een antwoord op de vraag of de brandmaatregelen een project vormen dat “direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied”. Het Hof bevestigt dat brandbescherming verband kan houden met of nodig kan zijn voor het beheer van een Natura-2000 gebied. Het wijst er wel op dat dat alleen het geval is wanneer die maatregelen ook noodzakelijk zijn om de beschermde habitats of soorten in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen. Het Hof maakt een onderscheid tussen instandhoudingsmaatregelen en loutere brandbeschermingsmaatregelen. Is de bescherming tegen bosbrand opgenomen in de instandhoudingsmaatregelen dan is een passende beoordeling sowieso niet vereist. In dat geval overlapt de brandbescherming namelijk met de instandhoudingsdoelstellingen en houdt dus direct verband met of is die nodig voor het beheer van het gebied.

Gaat het echter louter om het verplichte onderhoud van natuurwegen zonder dat de maatregel gericht is op de instandhoudingsdoelstellingen, dan moet wel worden nagegaan of die werkzaamheden gevolgen hebben voor bepaalde instandhoudingsdoelstellingen. Het Hof benadrukt dat een nationale verplichting om brandwegen te onderhouden niet strijdt met de verplichting van een passende beoordeling. Het is net door die beoordeling dat duidelijk wordt welke brandpreventiemaatregelen het minst schadelijk zijn of het best de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige soorten en habitats behouden of herstellen. Wordt vastgesteld dat er betekenisvolle effecten ontstaan dan is volgens het Hof de derogatieprocedure van het vierde lid mogelijk.

Op basis van zijn vaste rechtspraak beklemtoont het Hof wel dat een passende beoordeling altijd de materiele ingrepen moet voorafgaan en niet nadien kan worden opgesteld. Tot slot antwoordt het nog dat artikel 6, derde lid van de Habitatrichtlijn zelf geen gevolgen verbindt aan de niet nakoming van die bepaling. Wel verplicht het beginsel van loyale samenwerking de lidstaten om het verzuim van een passende beoordeling te verhelpen en eventuele schade te vergoeden. Aangezien het beginsel enkel geldt voor de lidstaten en hun organen, kan een particulier op basis daarvan niet verplicht worden om de schade te vergoeden die hij heeft toegebracht zonder dat een passende beoordeling werd opgemaakt.

HvJ 7 december 2023, Commissie t. Hongarije, nr. C-587/22

inbreukprocedure – Richtlijn 91/271/EEG – Behandeling van stedelijk afvalwater – Artikel 3 – Opvangsystemen – Afzonderlijke systemen – Artikel 4 – Secundaire behandeling of een gelijkwaardig proces – Artikel 5 – Kwetsbare gebieden – Artikel 15 – Controle van de lozingen

De Commissie heeft een inbreukprocedure opgestart tegen Hongarije wegens de schending van richtlijn 91/271/EEG. De eerste inbreuk bestaat volgens de Commissie uit een schending van artikel 3, lid 1, van de richtlijn 91/271. Hongarije zou voor een aantal agglomeraties nog steeds geen een opvangsysteem voor stedelijk afvalwater hebben. Integendeel wordt er volgens de Commissie teveel gewerkt met afzonderlijke systemen. Hierop antwoordt het Hof dat artikel 3, eerste lid een nauwkeurige, duidelijke en ondubbelzinnige resultaatsverplichting oplegt om ervoor te zorgen dat elke agglomeratie die onder deze bepaling valt, voorzien is van een opvangsysteem waarmee alle stedelijk afvalwater dat zij produceert, kan worden opgevangen. Afzonderlijke opvangsystemen voor stedelijk afvalwater gebruiken is de uitzondering op die regel. Het Hof stelt vast dat Hongarije geen enkele milieugerelateerde of financiële reden aanvoert waaruit blijkt dat het gebruik van opvangsystemen niet gerechtvaardigd is. Artikel 3, eerste lid is dus geschonden.

Op de schending van artikel 10 antwoordt het Hof dat die bepaling de verplichting inhoudt om zorgen dat stedelijke waterzuiveringsinstallaties zodanig worden ontworpen, gebouwd, geëxploiteerd en onderhouden dat zij onder alle normale plaatselijke weersomstandigheden op bevredigende wijze kunnen blijven functioneren. Die verplichting vult de verplichtingen van artikelen 4 tot en met 7 van de richtlijn aan. Het naleven van artikel 10 veronderstelt bijgevolg dat de zuiveringsinstallaties voor stedelijk afvalwater voldoen aan de eisen van de artikelen 4 tot en met 7 van deze richtlijn. Is daaraan niet voldaan, dan wordt ook artikel 10 niet nageleefd. De vastgestelde schending van artikel 3, eerste lid houdt dus ook een schending in van artikel 10.

Aangezien Hongarije niet heeft voorzien in aan de verplichting om een opvangsysteem te installeren voor stedelijk afvalwater van de verschillende de agglomeraties, wordt automatisch ook niet voldaan aan artikel 4, eerste lid en artikel 5, tweede lid. Die verplichten de lidstaten om ervoor te zorgen dat al het stedelijk afvalwater dat in opvangsystemen terechtkomt, wordt onderworpen aan een secundaire behandeling of een gelijkwaardig proces en, in kwetsbare gebieden, aan een behandeling die verder gaat dan de secundaire behandeling of het gelijkwaardig proces.

HvJ 14 december 2023, Commissie t. Roemenië, nr. (C-109/22)

Inbreukprocedure - Richtlijn 1999/31/EG – Storten van afvalstoffen – Verplichting om stortplaatsen waarvoor niet de vereiste vergunning is verleend te sluiten – Sluitingsprocedure – Niet uitvoering van een arrest van het Hof waarbij de niet-nakoming is vastgesteld – Artikel 260, lid 2, VWEU – Financiële sancties – Dwangsom – Forfaitaire som

In deze zaak spreekt het Hof van Justitie zich nadat dat Roemenië al een eerste keer werd veroordeeld voor de miskening van artikel 14, onder b), juncto artikel 13 van richtlijn 1999/31. In het arrest van 18 oktober 2018 (C-301/17) had het Hof vastgesteld dat Roemenië haar verplichting miskende om de afvalstortplaatsen die geen hervergunning voor hun exploitatie hadden gekregen, zo spoedig mogelijk te sluiten. Het gaat in totaal om 47 stortplaatsen.

De Commissie verzoekt daarom in de tweede inbreukprocedure om een dwangsom en een forfaitaire som op te leggen aan Roemenië. Het Hof herneemt zijn rechtspraak dat een dwangsom in principe alleen maar gerechtvaardigd wanneer de niet-nakoming ook nog aanwezig is op het ogenblik dat het Hof zelf de feiten onderzoekt. Dat staat in deze zaak niet ter discussie. Het Hof gaat vervolgens in op de ernst en de duur van de inbreuk en de financiële draagkracht van de betrokken lidstaat. Die elementen vormen de basis om een dwangsom te begroten. Wanneer de niet-uitvoering van een arrest van het Hof, nadelige gevolgen kan hebben voor het milieu en de volksgezondheid in gevaar kan brengen, gaat het om een bijzonder ernstige inbreuk. Het Hof veroordeelt Roemenië tot een dwangsom van 600 euro per stortplaats (47) en per dag vertraging bij de uitvoering van de maatregelen die nodig zijn om te voldoen aan het arrest Commissie/Roemenië, te rekenen vanaf de datum van de uitspraak.

Het Hof veroordeelt de lidstaat ook tot een forfaitaire som van 1.500.000 euro.

HvJ 21 december 2023, Papier Mettler Italia Srl, nr. C-86/22)

Prejudiciële vraag – Richtlijn 94/62/EG – Verpakking en verpakkingsafval – Richtlijn 98/34/EG – Informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij – Verplichting voor de lidstaten om ieder ontwerp voor een technisch voorschrift mee te delen aan de Commissie – Nationale regeling met strengere technische voorschriften dan die waarin de regelgeving van de Europese Unie voorziet

Papier Mettler Italia is een Italiaanse vennootschap die voornamelijk plastic draagtassen produceert. Het bedrijf kan zich niet vinden in een ministerieel besluit dat plastic boodschappentassen verbiedt. Volgens het besluit mochten enkel nog biologisch afbreekbare en composteerbare plastic wegwerptassen en herbruikbare plastic tassen van een bepaalde dikte, in de handel worden gebracht. Papier Mettler Italia voert bij de nationale rechter aan dat het ministeriële besluit niet vooraf aan de Commissie werd bekendgemaakt terwijl het nochtans technische voorschriften bevat in de zin van artikel 8, eerste lid van richtlijn 98/34/EG

Met zijn eerste vraag wil de Italiaanse rechter weten de richtlijn het verbiedt om regels vast te stellen die plastic draagtassen verbiedt die wel voldoen aan de andere eisen van richtlijn 94/62, wanneer deze regeling slechts enkele dagen vóór de vaststelling en bekendmaking ervan is meegedeeld aan de Commissie.

Het Hof oordeelt dat het Italiaanse verbod een technisch voorschrift is in de zin van artikel 1 van richtlijn 98/34. Het herinnert vervolgens aan de doelstelling van de richtlijn om het vrij verkeer van goederen te vrijwaren. Door een voorafgaande controleverplichting in te voeren kan worden nagegaan of het vaststellen van een technische voorschrift een belemmering kan vormen voor het vrije verkeer van goederen tussen de lidstaten. Dat onderzoek moet ook nagaan of dat de belemmering noodzakelijk is om te voldoen aan dwingende eisen die verband houden met een doelstelling van algemeen belang.

Het Hof oordeelt, net zoals de AG dat artikel 8, eerste lid de lidstaten verplicht om de Commissie in kennis stellen van elk ontwerp voor een technisch voorschrift. Het ministerieel besluit werd echter maar ter kennis gebracht zes dagen voordat het aangenomen werd. Het ging volgens het Hof dus niet om een ontwerp maar wel om een definitieve versie die niet meer ingrijpend gewijzigd kon worden. Bovendien miskent die handelswijze ook artikel 9, eerste lid aangezien Italië sowieso drie maanden had moeten wachten na de kennisgeving aan de Commissie om het ontwerp goed te keuren.

Vervolgens gaat het Hof in op de vraag wat de sanctie is van de niet naleving van de informatieverplichting. Het wijst erop artikel 16, eerste lid van richtlijn 94/62 enkel de verplichting

oplegt om de Commissie in kennis te stellen van ontwerpmaatregelen. Het gaat dus om een loutere informatieverplichting en niet om een voorafgaande goedkeuringsprocedure. De miskenning van die verplichting kan dus niet voor een nationale rechter worden ingeroepen om de nietigverklaring van niet-aangemelde voorschriften of de niet-tegenwerpbaarheid ervan te verkrijgen.

Met de tweede prejudiciële vraag wil de Italiaanse rechter weten of de Italiaanse regering strengere normen kon uitvaardigen dan die in het Unierecht zijn bepaald. Het Hof wijst erop dat de eisen inzake samenstelling en herbruikbaarheid of composteerbaarheid volledig zijn geharmoniseerd. Dat houdt dus in dat de lidstaten geen bevoegdheid meer hebben strijdige nationale bepalingen te handhaven, of aanvullende eisen mogen vastleggen voor die producten. Door plastic draagtassen te verbieden die voldoen aan punt 3 van bijlage II bij richtlijn 94/62 miskent de Italiaanse regering het Unierecht. Wil het strengere normen vastleggen dan kan het dat alleen doen volgens artikel 114, vijfde en zesde lid VWEU.

Een belangrijk aspect van deze uitspraak is dat het Hof uitdrukkelijk erkent dat artikel 18 van richtlijn 94/62, gelezen in samenhang met artikel 9, lid 1, en bijlage II, rechtstreekse werking heeft. Een nationale rechter moet dus daarmee strijdige nationale wetgeving buiten toepassing laten. Het Hof vindt bovendien dat de ministeriële beslissing een voldoende gekwalificeerde schending van artikel 18 kan vormen. Artikel 18 van richtlijn 94/62 legt immers in ondubbelzinnige bewoordingen een verplichting op om iets niet te doen, zodat het een voldoende nauwkeurige bepaling betreft. De miskenning ervan kan dus een grond vormen voor staatsaansprakelijkheid.

HvJ 11 januari 2024, Societatea Civilă Profesională de Avocați Plopeanu & Ionescu, nr. C-252/22

Prejudiciële vraag – Verdrag van Aarhus – Artikel 9, leden 3 tot en met 5 – Toegang tot de rechter – Maatschap van advocaten – Beroep waarin bestuurshandelingen worden betwist – Ontvankelijkheid – Geen schending van een recht of een rechtmatig belang – Niet onevenredig kostbare gerechtelijke procedures – Kostenverdeling – Criteria

Een advocatenmaatschap stelt beroep in tegen een bestemmingsplan en een vergunning voor de bouw van een nieuwe stortplaats in Pojorâta. Voor de nationale rechters ontspint de discussie evenwel in een ontvankelijkheidsvraagstuk. Volgens het Roemeense recht moet de maatschap een rechtmatig particulier belang of een verband met haar maatschappelijk doel. Daarbij moet ze bewijzen dat ze door administratieve handelingen wordt geraakt. Het probleem is echter dat de advocatenassociatie aanvoert dat de stortplaats een grote impact heeft op hen en mogelijk ook op de gezondheid van de inwoners van de betrokken regio en het toerisme. Aldus lijkt ze niet te voldoen aan de belangvereiste in het interne recht. De rechter vraagt zich af of de nationale belangvereiste overeenstemt met artikel 9, derde lid van het Verdrag van Aarhus

Het Hof onderzoekt daarom of artikel 9, derde lid van Aarhus zich verzet tegen een persoonlijke belangvereiste. Het wijst op verschillende punten op zijn eerder rechtspraak. Zo mogen de nationale criteria alleen betrekking mogen hebben op de personen die beroep kunnen instellen. Ze kunnen niet het beroepsrecht beperken op basis van het voorwerp ervan. Wel beschikken de lidstaten over een vrij ruime beoordelingsbevoegdheid om te bepalen welke leden van het publiek een beroepsrecht hebben. Daarbij mogen ze echter elk mogelijk beroepsrecht van bepaalde categorieën van “leden van het publiek” niet ontfangen.

Het Hof stelt vast dat aan die voorwaarden voldaan lijkt en beantwoordt de vraag ontkennend. Artikel 9, derde lid van het Verdrag van Aarhus verzet zich niet tegen een belangvereiste die bepaalt dat een

juridische entiteit alleen maar beroep kan instellen tegen een besluit wanneer er een rechtmatig particulier belang wordt aangevoerd er een rechtstreeks verband is met het maatschappelijk doel.

De tweede prejudiciële vraag gaat over de verhouding tussen de procedurekosten en de toegang tot de rechter. Hij wil namelijk weten of hij bij de kostenverdeling rekening moet houden met het belang van de partij én het algemeen belang van milieubescherming. Het gaat hier om uitlegging van artikel 9, vierde lid van het Verdrag van Aarhus dat bepaalt dat beroepen niet onevenredig kostbaar mogen zijn. Het Hof antwoordt dat de nationale rechter rekening moet houden met alle omstandigheden van de zaak. Daaronder vallen het belang van de procespartij en het algemene belang van milieubescherming. Het stipt wel aan dat de proceskosten niet uitsluitend op de economische situatie van de procespartij gebaseerd mogen worden maar wel op een objectieve analyse van het bedrag van de kosten. Dat geldt zeker omdat particulieren en verenigingen van nature een actieve rol moeten spelen bij de bescherming van het milieu (C-260/11).

HvJ 25 januari 2024, Global NRG, nr. C-277/22

Prejudiciële vraag – Interne markt voor aardgas – Richtlijn 2009/73/EG – Artikel 41, lid 17 – Aardgastransmissienet – Nationale regulerende instantie – Begrip „partij die getroffen wordt door een besluit van de regulerende instantie” – Beroep tegen dat besluit – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie

Het Hof van Justitie wordt gevraagd om artikel 41, lid 17 van richtlijn 2009/73/EG uit te leggen. De Hongaarse nationale regulerende instantie had in deze zaak bijzondere tarieven vastgesteld die de beheerder van het aardgastransmissienet moet toepassen voor de levering van aardgas en de aansluiting op de pijpleidingen. Dat besluit steunde echter op een eerder besluit dat onwettig was verklaard door het hoogste rechtscollege. Global RNG vraagt daarom de vernietiging van het tweede besluit. Voor de Hongaarse rechter wordt evenwel opgeworpen dat Global RNG niet ontvankelijk een beroep kan instellen tegen het nieuwe tarievenbesluit. De onderneming zou namelijk louter een economisch belang nastreven, maar niet “getroffen worden” door het tarievenbesluit. Volgens het Hongaarse recht wordt enkel de systeembeheerder van het aardgastransmissienet aangemerkt als “partij die getroffen wordt” door een besluit van de nationale regulerende instantie.

Het Hof bevestigt dat artikel 41, lid 17 van richtlijn 2009/73 het begrip “partij die getroffen wordt” niet definieert. Het Hof verwijst daarom naar de rechtspraak over de gelijkaardige bepaling van artikel 5 bis, lid 3, van richtlijn 90/387/EEG. Wanneer het besluit van de regulerende instantie zich niet richt tot de marktdeelnemer, dan kan die laatste toch de hoedanigheid van de hoedanigheid van getroffen partij verwerven wanneer hij “*wegens de inhoud van het besluit en wegens de activiteit die hij uitoefent of voornemens is uit te oefenen, door dit besluit in zijn rechten kan worden aangetast*”.

Concreet stelt het Hof vast dat Global NRG als marktdeelnemer het recht heeft op evenredige, transparante en niet-discriminerende vergoedingen en tarieven. Het kan dus worden geraakt door het bestreden besluit als gevolg van de schending van die rechten. In zo’n geval moet er voor hem een doeltreffende voorziening in rechte (artikel 41, lid 17, van richtlijn 2009/73) openstaan. Het Op basis van het Hongaarse recht zou de rechter het beroep echter onontvankelijk moeten verklaren louter omdat Global NRG geen systeembeheerder is. In die situatie biedt het Hongaarse recht geen “geschikte mechanismen” die een toegang verzekeren tot het rechterlijk beroep.

HvJ 7 maart 2024, Roheline Kogukond e.a., nr. C-234/22

Prejudiciële vraag – Verdrag van Aarhus – Richtlijn 2003/4/EG – Recht van toegang tot milieu-informatie – Uitzonderingen – Gegevens betreffende de locatie van de permanente proefvlakken die worden gebruikt voor het opstellen van een bosinventarisatie

Vier vzw's vragen aan de Estse milieuagentschap om toegang tot milieu-informatie. Ze willen namelijk te weten komen waar de permanente proefvlakken staan die de overheid gebruikt voor de nationale statistische bosinventarisatie. Zonder die informatie zouden de meetgegevens volgens hen niet correct te ontcijferen en is een conclusie over de staat van het bos niet mogelijk. Dat verzoek wordt hen deels geweigerd omdat het om 'onvoltooid materiaal of onvoltooid gegevens' zou gaan. Het dossier belandt uiteindelijk bij de bestuursrechter die enkele prejudiciële vragen stelt over de toegang tot milieu-informatie.

Het Hof van Justitie bevestigt eerst en vooral dat het wel degelijk om milieu-informatie gaat zodat het vervolgens moet nagaan of de ingeroepen uitzonderingsgrond toepasbaar is. Het Hof vestigt de aandacht op het feit dat openbaarmaking van informatie de algemene regel is en dat slechts geweigerd kan worden in duidelijk omschreven gevallen. De uitzonderingsgrond voor "nog onvoltooid materiaal" en "onvoltooid documenten en gegevens" beoogt volgens het Hof wordt de noodzaak om aan overheidsinstanties een beschermde ruimte te bieden om intern te beraadslagen. Het gaat echter om een tijdelijke weigeringsgrond. De coördinaten van de permanente proefvlakken die zijn gebruikt voor de gegevensverzameling kwalificeren volgens het Hof echter niet als nog onvoltooid materiaal of als onvoltooid documenten en gegevens. Ze handelen immers over de toestand van het bos op een bepaalde datum.

Wat de uitzonderingsgrond voor vertrouwelijke overheidshandelingen betreft, stelt het Hof dat het begrip "handelingen" verwijst naar het eindstadium van de besluitvorming van overheidsinstanties. De coördinaten van de proefvlakken kan dus niet onder die uitzonderingsgrond vallen. Nog interessant is dat het Hof de uitzonderingsgrond van artikel 4, tweede lid, eerste alinea, b) uitlegt. Die bepaling betreft een weigeringsgrond wanneer de openbaarmaking van milieu-informatie strijdt is met internationale betrekkingen. Die bepaling veronderstelt echter niet dat de openbaarmaking van milieu-informatie op zichzelf in strijd is met een internationale verbintenis. De toepassing van de uitzondering vereist een afweging tussen van het algemene belang dat de openbaarmaking verantwoordt en het belang dat met de weigering wordt gediend. Het is aan de nationale rechter om dat na te gaan. Wel geeft het Hof mee dat de Estse rechter moet beoordelen of de eventuele schending van de internationale verplichtingen voldoende concrete en voorzienbare nadelige gevolgen zou hebben om daadwerkelijk afbreuk te doen aan haar belangen of aan de internationale samenwerking op bosgebied. Dat lijkt eerder niet het geval.

Het Hof bevestigt wel dat de openbaarmaking geweigerd zou kunnen worden op grond van de uitzonderingsgrond van artikel 4, lid 2, eerste alinea, onder h). Estland had namelijk aangevoerd dat de meetlocaties voor de staat van het bosbestand niet vrijgegeven mogen worden. Immers zou het daardoor mogelijk worden dat bosbouwbedrijven (boskap) selectief en bewust opereren buiten die terreinen. Daardoor zou de kwaliteit van de nationale statistische bosinventarisatie niet meer betrouwbaar worden.

De overige twee vragen zijn minder relevant en bespreken we verder niet.

Niet-nakoming – Richtlijn 91/676/EEG (Nitraatrichtlijn) – bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen - heroverweging van de lijst met zones die kwetsbaar zijn voor nitraten - verplichte maatregelen in de actieprogramma's - aanvullende of verscherpte maatregelen

De Europese Commissie verwijt het Koninkrijk Spanje niet te hebben voldaan haar verplichtingen uit de Nitraatrichtlijn, doordat ze (i) verschillende gebieden op haar grondgebied met verontreinigde meetpunten niet als kwetsbare zone heeft aangeduid, (ii) niet alle noodzakelijke verplichte maatregelen heeft opgenomen in de actieprogramma's van een aantal gebieden en (iii) geen aanvullende of verscherpte maatregelen heeft getroffen betreffende de verontreiniging door nitraten in gebieden waar de verontreiniging van de meetpunten in de kwetsbare zones een stijgende tendens vertoont. Het Hof verklaart de vordering gedeeltelijk gegrond.

Voor een aantal meetpunten is Spanje in de eerste plaats niet tijdig, en dus voor het verstrijken van de in het met redenen omkleed advies van de Commissie gestelde termijn, overgegaan tot de aanduiding als kwetsbare zone terwijl de stikstofverbindingen uit agrarische bronnen in aanzienlijke mate bijdragen tot de nitraatverontreiniging die op die meetpunten is vastgesteld. Ten tweede stelt het Hof samen met de Commissie vast dat de studie waarop deze laatste haar grief baseert, dewelke deel uitmaakt van de beschikbare wetenschappelijke gegevens, strengere maatregelen voorstelt dan in de actieprogramma's van de betrokken gebieden werden voorzien en dat het Koninkrijk Spanje geen andere gegevens bijbrengt die het opleggen van deze minder strenge maatregelen kunnen verantwoorden. Dat er na het verstrijken van de door de Commissie vooropgestelde termijn nieuwe maatregelen zijn genomen, doet aan deze vaststelling niets af. Het Hof stelt ook vast dat in bepaalde actieprogramma's sommige vereiste elementen ontbreken. De tweede grief wordt in zijn drie onderdelen, die betrekking hebben op verschillende gebieden, gegrond verklaard. Ten slotte wordt ook de derde grief gedeeltelijk toegewezen, nu het Hof voor de verschillende gebieden in het eerste onderdeel vaststelt dat Spanje heeft nagelaten om alle vereiste aanvullende of verscherpte maatregelen te treffen om de vastgestelde nitraatverontreiniging te verminderen. Het tweede onderdeel van de derde grief wordt evenwel verworpen nu de Commissie niet aantoont dat er geen sprake was van een verbetering op het vlak van eutrofiëring op het gehele Spaanse grondgebied. Het feit dat de verbetering zou voortvloeien uit een ander wijze van rapportering door de Spaanse autoriteiten aan de Commissie, doet hieraan niet af nu de Commissie haar vordering niet steunt op een niet-nakoming van de controleverplichtingen die in andere bepalingen van de richtlijn vervat zitten.

HvJ 21 maart 2024, T GmbH t. Bezirkshauptmannschaft Spittal an der Drau, nr. C-671/22

Prejudiciële vraag – Richtlijn 2000/60/EG – milieudoelstellingen voor oppervlaktewateren – voorkomen van achteruitgang in de toestand van alle oppervlaktewaterlichamen – definities voor 'zeer goede', 'goede' en 'matige' ecologische toestand in meren – beoordelingscriteria voor het biologische kwaliteitselement 'visfauna'

Deze Oostenrijkse zaak kadert in een geschil rond de afgifte van een vergunning voor de bouw van een boothuis bij een meer. De vergunningverlenende overheid weigert die vergunning en de rechter in eerste aanleg bevestigt die beslissing op grond van de vaststelling dat de algehele toestand van het oppervlaktewater van het meer "ontoereikend" was als gevolg van de kwaliteit van de visfauna. Uit de inventarisatie van de vispopulaties is namelijk gebleken dat van de acht oorspronkelijke vissoorten er nog slechts zes aanwezig waren, terwijl er negen niet-inheemse vissoorten waren bijgekomen. De rechter oordeelt op grond van de richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (Kaderrichtlijn Water) dat hoewel de bouw van het boothuis nabij de oevers van het meer

weliswaar niet zal leiden tot een verandering van de algehele toestand van de wateren van het meer, deze evenmin de toestand van zijn oppervlaktewater zal verbeteren, aangezien het de bestaande natuurlijke paaiplassen zal aantasten.

De aanvrager stelt tegen de uitspraak beroep in bij de hoogste Oostenrijkse bestuursrechter, die van mening is dat de richtlijn enkel vereist dat goedkeuring wordt onthouden aan projecten die een significante impact op de toestand van de betrokken waterlichamen hebben. Aldus moeten eerst de maatregelen die tot een goede toestand van het oppervlaktewater moeten leiden worden beoordeeld en vervolgens moet worden nagegaan of het project significante gevolgen heeft voor deze maatregelen. Een dergelijke beoordeling veronderstelt dat de toestand van het oppervlaktewater in kwestie in een lagere klasse dan “goed” wordt ingedeeld en de rechter vraagt zich in die zin af of de verstoring van de visfauna, die volgens hem uitsluitend het gevolg is van maatregelen van de visserijsector en niet van antropogene effecten op fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteitselementen, ertoe leidt dat de toestand van het oppervlaktewater in een lagere klasse dan “goed” wordt ingedeeld. Indien andere oorzaken dan antropogene effecten op fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteitselementen in aanmerking moeten worden genomen om de ecologische toestand van oppervlaktewateren te bepalen, zoals de maatregelen in de visserijsector, dan zou de toestand van het water van het meer in kwestie echter als “ontoereikend” moet worden ingedeeld. In dat geval vraagt de verwijzende rechter zich af hoe het biologische kwaliteitselement “visfauna” moet worden ingedeeld en welke klasse eraan kan worden toegekend. Om hier een antwoord op te krijgen vraagt de rechter het Hof van Justitie om uitlegging van punt 1.2.2 van bijlage V bij richtlijn 2000/60 waarin de definities van ‘zeer goede’, ‘goede’ en ‘matige’ ecologische toestand in meren vervat zitten.

Het Hof onderzoekt de vragen in het licht van de context en doelstellingen van de richtlijn, nadat hij heeft vastgesteld dat de tekstuele uitlegging immers niet ondubbelzinnig is, en oordeelt dat dit wel degelijk leidt tot de uitlegging van punt 1.2.2 van bijlage V bij richtlijn 2000/60 in die zin dat met betrekking tot de criteria voor de beoordeling van het biologische kwaliteitselement “visfauna”, onder het begrip “antropogene verstoring” in de zin van dit punt elke verstoring moet worden verstaan die terug te voeren is tot menselijke activiteit, met inbegrip van elke verandering die de samenstelling en abundantie van de vissoorten kan aantasten, en dat al deze verstoringen relevant zijn voor de klasse-indeling van de ecologische toestand van de “visfauna”

HvJ 11 april 2024, FOD Volksgezondheid t. Triferto Belgium NV, nr. C-654/22

Prejudiciële vraag – Verordening (EG) nr. 1907/2006 (Reach-verordening) – toepassingsgebied – begrippen ‘invoer’ en ‘importeur’ – registratieplicht – samenhang met douanewetboek

In het kader van een geding tussen de FOD Volksgezondheid en een Gentse onderneming over een geldboete die aan laatstgenoemde werd opgelegd wegens niet-nakoming van de registratieverplichting voor stoffen van artikel 6, lid 1, van de Reach-verordening, stelt de rechtbank van eerste aanleg van Oost-Vlaanderen zich enkele vragen omtrent de uitlegging van de verplichtingen uit deze verordening.

De Gentse onderneming bestelde 1 ton ureum bij een bedrijf in Singapore en dit werd in opdracht van die laatste door een Duits bedrijf fysiek in de EU gebracht en opgeslagen in een douane-entrepot te Gent. Dit Duitse bedrijf registreerde deze invoer in haar hoedanigheid van importeur, maar met die gang van zaken was de FOD het niet eens. Volgens de FOD moest de Gentse onderneming als importeur worden aangemerkt en dus voldoen aan de registratieplicht uit de Reach-verordening, waardoor deze dus een geldboete van 32.856 euro kreeg opgelegd wegens niet-nakoming van deze verplichting. De rechtbank van eerste aanleg die zich via een gezamenlijk verzoekschrift van de partijen over de zaak

moet buigen, besluit om het Hof om verduidelijking te vragen over het begrip 'importeur' in de zin van de verordening. Daarnaast vraagt de rechtbank ook om verduidelijking om het toepassingsgebied van de verordening en de impact hiervan op de registratieplicht. De vraag rijst of een stof die wordt opgeslagen in douane-entrepot buiten het toepassingsgebied van de Reach-verordening blijft, totdat zij in een latere fase wordt uitgeslagen en onder een andere douaneregeling wordt geplaatst en of dit in bevestigend geval betekent dat de verplichting tot registratie in dat geval rust op diegene die de stof rechtstreeks heeft gekocht buiten de Unie en deze afroept, ook indien de stof reeds werd geregistreerd door de derde onderneming die ze eerder fysiek binnen het douanegebied van de Unie heeft gebracht.

Het hof beantwoordt eerst de tweede vraag en oordeelt dat de voorliggende situatie binnen het toepassingsgebied van de verordening valt, aangezien het geen situatie betreft die in de uitsluitingsbepaling van artikel 2, lid 1, onder b) van de verordening wordt opgesomd en er evenmin mee vergelijkbaar is. Het tweede deel van de vraag hoeft in het licht van die uitlegging niet te worden behandeld. Vervolgens beantwoordt het Hof de eerste vraag in het voordeel van de Gentse onderneming in het bodemgeschil. Immers stelt het Hof vast dat het niet uitgesloten is dat meerdere in de Unie gevestigde natuurlijke personen of rechtspersonen verantwoordelijk kunnen worden geacht voor het fysiek binnen het douanegebied van de Unie brengen van stoffen, maar dat het volstaat om het doel van de verordening te bereiken dat één van hen de registratieplicht volbrengt. Het Hof wijst er daarbij wel op dat deze plicht met nodige zorgvuldigheid moet worden uitgevoerd door diegene die deze verantwoordelijkheid opneemt en dat de overname hiervan niet gericht mag zijn op het omzeilen van de uit de Reach-verordening voortvloeiende verplichtingen door de hoeveelheid van die stof zo over verschillende importeurs te verdelen dat de aldus aan elk van hen toegewezen hoeveelheid lager is dan de drempel voor de registratieplicht of een van de drempels voor nadere informatieverstrekking. De Gentse onderneming is in beginsel dus niet verplicht om zelf de registratieplicht waar te nemen, maar het staat volgens het Hof nog aan de verwijzende rechter om na te gaan dat niets erop wijst dat de verplichtingen inzake het ingestelde registratiesysteem zijn omzeild.

HvJ 23 april 2024, Sweetman t. An Bord Pleanála en Ireland and the Attorney General, nr. C-301/22

Prejudiciële vraag – Richtlijn 2000/60/EG (Kaderrichtlijn Water) – verplichting om goedkeuring te weigeren voor projecten die een achteruitgang van de toestand van een oppervlaktewaterlichaam teweeg kunnen brengen – maatregelenprogramma – project voor onttrekking water aan een meer met een oppervlakte van minder dan 0,5 km²

In deze zaak ziet het Ierse High Court (eerste aanleg) zich genoodzaakt om uitlegging te vragen aan het Hof van Justitie over de verplichtingen uit de Kaderrichtlijn water, teneinde uitspraak te kunnen doen in een geschil over een vergunning voor het onttrekken van water uit een meer. In eerste instantie had de rechter het vergunningsbesluit vernietigd omdat het Iers bureau voor milieubescherming (hierna: EPA) het betrokken meer in een bepaalde toestand had moeten indelen na een nauwkeurige beoordeling en monitoring, terwijl het nalaten hiervan tot gevolg had dat de vergunningverlenende overheid onmogelijk kon beoordelen of de voorgestelde werken in overeenstemming waren met artikel 4, lid 1, Kaderrichtlijn Water. In de hernomen bestuurlijke procedure wordt EPA om advies verzocht en stelt deze instantie dat alleen meren met een topologisch oppervlak van meer dan 0,5 km² als onder deze richtlijn vallende waterlichamen moeten worden aangewezen, terwijl meren met een topologisch oppervlak beneden deze drempel door de lidstaten onder deze richtlijn kunnen worden gebracht indien zij belangrijk zijn in de context van de doelstellingen en bepalingen ervan. Het betrokken meer voldoet niet aan de oppervlakte, noch is het door Ierland aangeduid omdat het niet in een beschermd gebied ligt. Gelet op de redenen in dit advies, wenst de Ierse rechter in het kader van een heropening van het

beroep tegen de vergunningsbeslissing van het Hof te vernemen of alle waterlichamen, ongeacht hun grootte, moeten worden onderworpen aan een analyse van hun kenmerken en een indeling van hun toestand overeenkomstig deze richtlijn, zodat een rechter in het kader van een aanvraag van een vergunning voor een project dat gevolgen heeft voor een oppervlaktewaterlichaam, het voorgestelde project aan de hand van de begrippen “achteruitgang” en “goede toestand” van oppervlaktewateren kan beoordelen.

Het Hof stipt in eerste instantie aan dat hoewel de verwijzende rechter in zijn vragen in algemene zin spreekt van “waterlichamen”, het niettemin specifiek over een meer blijkt te gaan zodat het Hof zijn antwoord daarop toespitst. Het Hof stelt vervolgens vast dat uit de voorbereidende werken, de context en doelstellingen van de Kaderrichtlijn volgt dat de verplichting om de typespecifieke referentieomstandigheden voor de typen oppervlaktewaterlichamen vast te stellen, geen betrekking heeft op meren met een topologisch oppervlak van minder dan 0,5 km² en daaruit logischerwijs volgt dat de lidstaten evenmin verplicht zijn om de ecologische toestand van dergelijke meren in te delen.

Op de vraag welke verplichtingen in dat geval dan wel op een vergunningverlenende overheid rusten, stelt het Hof dat moet worden benadrukt dat oppervlaktewateren van nature met elkaar verbonden kunnen zijn, zodat de kwaliteit van een klein oppervlaktewater de kwaliteit van een ander, groter oppervlaktewater kan beïnvloeden. Gelet op de context en doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water moet de bevoegde overheid bij haar beoordeling van de vraag of het project een achteruitgang van de toestand van een oppervlaktewaterlichaam teweeg kan brengen of het bereiken van een goede toestand van het oppervlaktewater respectievelijk een goed ecologisch potentieel en een goede chemische toestand van dat water in gevaar kan brengen, in die zin rekening houden met de waterlichamen waarmee dit meer is verbonden. Het project moet dan worden geweigerd wanneer het een achteruitgang kan veroorzaken van de toestand van een ander oppervlaktewaterlichaam dat als een “type” oppervlaktewaterlichaam is of had moeten worden aangewezen, of het bereiken van een goede oppervlaktewatertoestand of een goed ecologisch potentieel en een goede chemische toestand van een dergelijk ander oppervlaktewaterlichaam in het gedrang kan brengen. Om dezelfde reden kan het noodzakelijk zijn om zelfs op dergelijke kleinere oppervlaktewaterlichamen de bij de richtlijn bedoelde maatregelen ter beheersing van de wateronttrekking toe te passen. Het staat dus aan de nationale instanties om deze twee zaken, met name de mogelijke achteruitgang van een ander type oppervlaktewaterlichaam en de mogelijke toepasbaarheid van de betreffende maatregelen, in het concrete geval na te gaan.

HvJ 30 april 2024, Trade Express-L” OOD en DEVNIA TSIMENT AD, nr. C-395/22 en C-428/22

Prejudiciële vraag – Richtlijn 2009/119/EG – veiligheidsvoorraden ruwe aardolie en/of aardolieproducten – Verordening (EG) nr. 1099/2008 (Energigestatistieken) – veiligheidsvoorraad vreemd aan economische activiteiten marktdeelnemer – vrijheid van ondernemerschap (artikel 16 Handvest) – eigendomsrecht (artikel 17 Handvest)

In deze samengevoegde Bulgaarse zaken worden twee vennootschappen bij bevel van het staatsagentschap “staatsreserves en oorlogsvoorraden” ten gevolge van hun activiteiten verplicht om gedurende een jaar veiligheidsvoorraden zware stookolie aan te leggen en aan te houden. De eerste vennootschap heeft in het kader van haar activiteiten smeeroïlen verworven die bestemd waren voor verkoop en de tweede vennootschap petroleumcokes ingevoerd om te gebruiken in de productie van klinkers. Deze bedrijven verzoeken de Bulgaarse bestuursrechter in eerste aanleg om de hen opgelegde bevelen te vernietigen, nu ze het niet eens zijn om voor eigen rekening veiligheidsvoorraden zware stookolie aan te leggen, terwijl zij dit aardolieproduct niet gebruiken voor hun economische

activiteiten. In dat verband stelt de rechter vast dat deze bedrijven op heden niet beschikken over de hoeveelheden veiligheidsvoorraden zware stookolie die worden opgelegd, noch over een plaats om dergelijke voorraden in opslag te houden, zodat deze aanleg en opslag voor hen een aanzienlijke financiële last met zich mee zou brengen. Volgens de Bulgaarse bestuursrechter pleiten de algemene opzet van richtlijn 2009/119 en het vereiste van coherentie veeleer voor een uitlegging waarbij aan dergelijke bedrijven een verplichting in natura wordt opgelegd om een energieproduct op te slaan dat ze gebruiken voor hun economische activiteiten, teneinde een redelijk evenwicht tussen de openbare belangen van de Unie en de particuliere belangen te waarborgen. Aldus stelt hij zich vragen bij de verenigbaarheid van de Bulgaarse regeling met het Unierecht en vraagt hij het Hof van Justitie om uitlegging.

Het Hof stelt in antwoord op de tweede vraag, die het als eerste beantwoordt, vast dat zowel uit de letterlijke lezing van de tekst van artikel 3 van richtlijn 2009/119, als uit de totstandkomingsgeschiedenis, context en doelstellingen ervan volgt dat de lidstaten niet verplicht zijn om veiligheidsvoorraden aan te houden voor alle in hoofdstuk 3.4 van bijlage A bij verordening nr. 1099/2008 genoemde categorieën energieproducten, maar integendeel beschikken over een beoordelingsmarge en dus ook de op hen rustende verplichting om veiligheidsvoorraden aan te houden kunnen nakomen door dit voor bepaalde van deze categorieën te doen.

Vervolgens beantwoordt het Hof de eerste vraag, waarvoor het de spraakgebruikelijke betekenis van het begrip marktdeelnemer samen met de context en het doel van de richtlijn in beschouwing neemt. Op grond daarvan luidt het oordeel dat de artikelen 3 en 8 van richtlijn 2009/119 aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling op grond waarvan aan een marktdeelnemer die energieproducten heeft ingevoerd die onder hoofdstuk 3.4 van bijlage A bij verordening nr. 1099/2008 vallen, een verplichting kan worden opgelegd om veiligheidsvoorraden aan te leggen en aan te houden.

Tot slot onderzoekt het Hof de derde tot en met de vijfde vraag gezamenlijk. Hierin ligt de hamvraag van deze zaken besloten, met name of de invoer door een marktdeelnemer van energieproducten die onder een in hoofdstuk 3.4 van bijlage A bij verordening nr. 1099/2008 genoemde categorie van producten vallen, voor hem de verplichting met zich mag meebrengen om een veiligheidsvoorraad aan te leggen en aan te houden van een energieproduct dat onder een andere in dat hoofdstuk bedoelde categorie van producten valt, zelfs wanneer hij dit product niet gebruikt voor zijn economische activiteiten, waarmee het geen enkel verband houdt, en deze verplichting voor hem een aanzienlijke financiële last vormt. Het antwoord op deze vraag ligt besloten in het onderzoek naar de vraag of de Bulgaarse republiek haar beoordelingsbevoegdheid onder de richtlijn in overeenstemming met de rechten en vrijheden heeft uitgeoefend, in het bijzonder voor wat de vrijheid van ondernemen en het eigendomsrecht betreft. Het Hof stelt in dat verband zelf vast dat de betrokken opslagverplichting een beperking van deze rechten en vrijheden vormt, dat deze beperking echter voorzien is bij wet en dat deze geschikt lijkt om een door de Unie erkende doelstelling van algemeen belang te bereiken, evenals de wezenlijke inhoud van deze rechten lijkt te eerbiedigen, maar laat het finaal aan de verwijzende rechter om de evenredigheid ervan te beoordelen aan de hand van een omvattende beoordeling van alle relevante omstandigheden van de zaken. Het Hof reikt voor die beoordeling vervolgens enkele criteria aan, maar besluit dus onder voorbehoud van de nog uit te voeren evenredigheidstoets door de verwijzende rechter, dat de relevante bepalingen van het Unierecht zich niet tegen een dergelijke nationale regeling verzetten.

Prejudiciële vraag – Richtlijn 2003/87/EG (ETS-richtlijn) – handel in broeikasgasemissierechten – uitzondering voor eenheden voor de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen of van huishoudelijk afval – relevantie van het doel van de verbranding

Deze Zweedse zaak draait rond een beslissing van het Zweeds agentschap voor milieubescherming waarmee ze een vennootschap verplicht om haar monitoringplan tot broeikasgasemissies aan te vullen. De betrokken vennootschap produceert organische bulkchemicaliën en verwerkt overeenkomstig haar vergunning het procesafvalwater dat daarmee gepaard gaat in een verbrandingsoven in haar installatie te Stenungsund. Het bedrijf beschikt voor deze verbrandingsoven over een specifieke vergunning om broeikasgassen uit te stoten in het kader van het ETS, die bijna uitsluitend voor de verbranding van het procesafvalwater wordt gebruikt en waarvan de vrijgekomen energie onder vorm van stoom wordt teruggewonnen voor de bedrijfsinstallatie. Deze verbrandingsoven stoot volgens het bedrijf ongeveer 11.500 ton kooldioxide per jaar uit in de atmosfeer, terwijl dit volgens het Agentschap 17.000 ton is. Het Agentschap heeft vastgesteld dat de verbrandingsoven niet was opgenomen in het monitoringplan voor de installatie in Stenungsund en dat de broeikasgasemissies ervan derhalve niet waren opgenomen in de totale emissies van die installatie. Het monitoringsplan moest van het Agentschap dan ook worden aangevuld, aangezien alle eenheden die integrerend deel van de installatie uitmaken in de vergunning worden opgenomen.

Het bedrijf stelt tegen deze beslissing een vordering tot vernietiging in en de rechter in eerste aanleg gaat hierop in op grond van het betoog dat een eenheid voor de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen overeenkomstig punt 5 van bijlage I bij richtlijn 2003/87 niet in het ETS moet worden opgenomen, ongeacht of zij integrerend deel uitmaakt van een installatie die onder deze regeling valt. Het Agentschap gaat in beroep tegen die uitspraak en de rechter in tweede aanleg besluit om het Hof van Justitie om uitlegging van de vermelde norm te vragen.

Het Hof stipt in zijn arrest aan dat de verwijzende rechter wenst te vernemen of punt 5 van bijlage I bij richtlijn 2003/87 aldus moet worden uitgelegd dat alle eenheden voor de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen of van huishoudelijk afval van het toepassingsgebied van deze richtlijn zijn uitgesloten, met inbegrip van eenheden die zijn geïntegreerd in een binnen dat toepassingsgebied vallende installatie en die niet alleen de verbranding van dergelijk afval tot doel hebben. Het Hof verwijst in eerste instantie naar de richtsnoeren die de Commissie in functie van de ETS-richtlijn heeft uitgevaardigd, waarin wordt aangegeven dat een eenheid voor de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen waarvan de vrijgekomen warmte wordt teruggewonnen en wordt gebruikt in een installatie die binnen het toepassingsgebied van punt 5 van bijlage I bij richtlijn 2003/87 valt niet van het toepassingsgebied van die richtlijn uitgesloten is. Echter merkt het Hof vervolgens op dat dergelijke uitlegging geen steun vindt in de letterlijke, systematische en teleologische uitleggingsmethoden die het gewoonlijk hanteert. Uit de tekst van deze norm blijkt alvast niet dat het doel waarvoor het afval wordt verbrand enige relevantie vertoont om de toepasselijkheid van de uitzondering te beoordelen. Vervolgens voert het Hof de teleologische en systematische uitlegging samen uit en stelt het vast dat de uitzondering gericht is op een secundair doel van de richtlijn, met name was de Uniewetgever van oordeel dat de invoering van de regeling voor de toewijzing van emissierechten niet mag belemmeren dat gevaarlijke afvalstoffen en huishoudelijk afval door verbranding worden verwijderd. Een andere uitlegging van de uitzondering, zoals die door de Commissie wordt voorgestaan, zou bovendien afbreuk doen aan het hoofddoel van de richtlijn om emissies van broeikasgassen te verminderen door een regeling voor de toewijzing van broeikasgasemissierechten in te voeren, aangezien dit ertoe zou leiden dat de uitzondering wordt voorbehouden aan verbrandingseenheden waarvan de vrijgekomen warmte niet wordt

teruggewonnen door een onder richtlijn 2003/87 vallende installatie, wat zou leiden tot energieverstopping en extra emissies.

Aldus komt het Hof tot het besluit dat punt 5 van bijlage I bij richtlijn 2003/87 aldus moet worden uitgelegd dat alle eenheden voor de verbranding van gevaarlijke afvalstoffen of van huishoudelijk afval van het toepassingsgebied van deze richtlijn zijn uitgesloten, met inbegrip van eenheden die zijn geïntegreerd in een binnen dat toepassingsgebied vallende installatie en die niet alleen de verbranding van dergelijk afval tot doel hebben, mits zij slechts in beperkte mate voor de verbranding van ander afval worden gebruikt.

HvJ 20 juni 2024, Commissie t. Republiek Bulgarije, nr. C-85/22

Niet-nakoming – Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn) – verzuim om speciale beschermingszones, instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsmaatregelen aan te wijzen

De Commissie sleept de republiek Bulgarije voor het Hof van Justitie wegens niet nakoming van diens verplichtingen op grond van de Habitatrichtlijn. Bulgarije zou hebben nagelaten (i) om voor 194 van de 229 aangemelde gebieden van communautair belang zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen zes jaar aan te wijzen als speciale beschermingszone (SBZ), (ii) om gedetailleerde en voor de betrokken SBZ's specifieke instandhoudingsdoelstellingen vast te stellen, (iii) om de nodige instandhoudingsmaatregelen vast te stellen die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats als bedoeld in bijlage I bij de Habitatrichtlijn en van de soorten als bedoeld in bijlage II bij deze richtlijn en (iv) om artikel 6, lid 1, Habitatrichtlijn correct om te zetten in nationaal recht.

Het Hof verklaart de eerste grief gegrond en verwerpt, met verwijzing naar zijn vaste rechtspraak in dat verband, het verweer van de Bulgaarse republiek dat ondanks het ontbreken van de formele aanwijzing, de toepasselijke nationale wettelijke regeling voorziet in passende preventieve beschermingsmechanismen voor de periode vóór de officiële bekendmaking van de beschikkingen tot aanwijzing van de gebieden van communautair belang als SBZ's. Een dergelijke aanwijzing vormt immers een essentiële fase van de bij deze richtlijn ingestelde beschermingsregeling voor habitats en soorten.

De tweede grief wordt daarentegen afgewezen omdat de Commissie niet voldoet aan de op haar rustende stelplicht. De verplichting van de lidstaten om instandhoudingsdoelstellingen vast te stellen neemt niet weg dat de noodzaak om die doelstellingen kwantitatief en meetbaar te formuleren per geval moet worden onderzocht en niet kan worden beschouwd als een algemene verplichting voor de lidstaten. Om die reden staat het in beginsel aan de Commissie om het bewijs te leveren dat de betrokken lidstaat in elk concreet geval de instandhoudingsdoelstellingen kwantitatief en meetbaar moet formuleren teneinde de gewenste staat van instandhouding van het betrokken gebied te verzekeren. Het Hof stelt vast dat de Commissie wel concrete voorbeelden heeft gegeven van beschikkingen tot aanwijzing van SBZ's waarin de instandhoudingsdoelstellingen voor de betrokken habitats en soorten niet voldoende gedetailleerd en specifiek voor de betrokken SBZ's lijken te zijn geformuleerd. Echter heeft de vordering geen betrekking op de daarin vermelde gebieden, maar wel op een groot aantal gebieden die worden gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan soorten en habitats, zodat het aan de Commissie stond om aan te tonen dat de voorbeelden die zij heeft gegeven ter ondersteuning van haar grief dat de uit de habitatrichtlijn voortvloeiende verplichtingen in algemene en structurele zin niet zijn nagekomen, representatief zijn voor alle betrokken gebieden van communautair belang. In voorliggend geval voldoet ze niet aan die stelplicht.

De derde grief wordt eveneens op de stelplicht afgewezen, aangezien de Commissie andermaal met de aangehaalde voorbeelden niet heeft aangetoond dat deze representatief waren en niet heeft gedoeld op specifieke gebieden van communautair belang of op concrete speciale beschermingszones.

Tot slot wordt ook de vierde grief van de Commissie afgewezen, omdat haar betoog berust op verwarring tussen enerzijds, de omstandigheid dat in een lidstaat een toereikend normatief kader ontbreekt waarmee passende instandhoudingsmaatregelen kunnen worden vastgesteld en, anderzijds, de omstandigheid dat die maatregelen niet voor alle speciale beschermingszones zijn vastgesteld. In het licht van de gegevens die de Bulgaarse republiek over haar nationale bepalingen ter zake aanreikt, slaagt de Commissie er volgens het Hof niet in om genoegzaam aan te tonen dat met de Bulgaarse regeling de daadwerkelijke nakoming van de verplichtingen van deze lidstaat overeenkomstig artikel 6, lid 1, van de habitatrichtlijn niet kan worden gewaarborgd. Voor wat de kritiek betreft dat de nodige maatregelen niet voor alle speciale beschermingszones zouden zijn vastgesteld, merkt het Hof op dat dit reeds het voorwerp van de derde grief vormde en dus reeds werd verworpen.

HvJ 25 juni 2024, C. Z. e.a. t. Ilva SpA in Amministrazione Straordinaria e.a., nr. C-626/22

Prejudiciële vraag – artikel 191 VWEU – Industriële emissies – Richtlijn 2010/75/EU (Richtlijn Industriële Emissies) – Geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging – vergunningsprocedure voor de exploitatie van een installatie – maatregelen ter bescherming van het milieu en de menselijke gezondheid – recht op een schoon, gezond en duurzaam milieu (artikelen 35 en 37 Handvest)

Enkele inwoners van de Italiaanse gemeente Taranto en aangrenzende gemeenten zijn verwikkeld in een juridische strijd met een lokale staalfabriek over de verontreiniging ten gevolge van de activiteiten in deze fabriek en de daaruit voortvloeiende schade voor de menselijke gezondheid. Het grondgebied van de betrokken gemeenten is aangemerkt als “plaats van nationaal belang” wegens de ernstige water-, lucht- en bodemverontreiniging en de verzoekers steunen zich op verscheidene (internationale) rapporten en studies waaruit de verregaande graad van verontreiniging blijkt om de fabriek te doen sluiten of minstens aanpassingen af te dwingen.

De Italiaanse rechter stelt echter ten eerste vast dat het interne recht niet bepaalt dat de evaluatie van de gezondheidsschade integrerend deel uitmaakt van de procedure voor de verlening en de toetsing van een geïntegreerde milieuvergunning en evenmin dat deze vergunning binnen een korte termijn en grondig moet worden getoetst wanneer de resultaten van een dergelijke evaluatie wijzen op onaanvaardbare gezondheidsrisico's voor een significante bevolkingsgroep die aan de verontreinigende emissies is blootgesteld. Ten tweede stelt hij vast dat de specifieke regels voor het bedrijf het mogelijk hebben gemaakt om de verleende geïntegreerde milieuvergunning te toetsen zonder rekening te houden met de aanvullende set van verontreinigende stoffen die in het kader van een onderzoek door de bevoegde nationale autoriteiten ook in beschouwing zijn genomen en met de schadelijke gevolgen daarvan voor de bevolking van Taranto. Ten derde stelt hij vast dat minstens 80 % van de voorschriften uit de milieuvergunning voor 2012 en het in 2014 goedgekeurde plan inzake maatregelen en activiteiten ter bescherming van het milieu en de gezondheid aanvankelijk uiterlijk op 31 juli 2015 moesten worden nageleefd, maar dat deze datum met meer dan zeven en half jaar werd uitgesteld en dit voor een bedrijf dat door de Italiaanse wetgever zelf als een ernstig risico voor de gezondheid van de mens en voor het milieu wordt beschouwd en met het oog op de doelstelling om werkzaamheden uit te voeren en te voltooien die de staalactiviteit in theorie veilig moet maken voor de personen die in de nabijheid van deze fabriek wonen.

Op grond van de voorgaande vaststellingen stelt de rechter zich dan ook vragen bij de verenigbaarheid van de nationale regeling met de Richtlijn Industriële Emissies en het voorzorgs- en het gezondheidsbeginsel zoals vervat in artikel 191 VWEU. In wezen wenst hij van het Hof te vernemen (i) in welke mate de evaluatie van de gezondheidsschade een handeling moet zijn binnen de procedure voor de verlening en toetsing van een geïntegreerde milieuvergunning, (ii) of rekening moet worden gehouden met alle stoffen waarvan de emissies wetenschappelijk bekend zijn als schadelijk dan wel enkel met die stoffen die *a priori* zullen ontstaan wegens de aard en het type van de verrichte industriële activiteit en tot slot (iii) of een nationale wettelijke regeling kan bepalen dat de termijn waarover de exploitant beschikt om de industriële activiteit in overeenstemming te brengen met de verleende vergunning, vanaf de oorspronkelijk vastgestelde termijn kan worden verlengd met ongeveer zeven en een half jaar en voor een totale duur van elf jaar.

In eerste instantie verwerpt het Hof de gronden van niet-ontvankelijkheid die het bedrijf opwerpt. Het merkt daarbij op dat de nationale rechter in de regel de relevantie van de vraag voor het geschil bepaalt, dat het gezag van gewijsde van eerdere uitspraken van nationale instanties geen afbreuk doet aan het verzoek tot uitlegging door het Hof en dat het feit dat een richtlijn in beginsel naar nationaal recht moet worden omgezet in de voorliggende zaak geen beletsel vormt om antwoord te geven op de prejudiciële vragen.

Op de eerste vraag antwoordt het Hof dat, gelet op de doelstellingen van de richtlijn en de daarmee verbonden waarborgen inzake de bescherming van de menselijke gezondheid en het milieu, zoals neergelegd in de artikelen 35 en 37 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, tijdens het vergunningsproces voor een door de richtlijn gevatte installatie passende informatie moet zijn verstrekt over de emissies ervan en de gevolgen van de activiteiten voor de gezondheid van de mens voorafgaand aan enige vergunningverlening moeten worden geëvalueerd en op doeltreffende en tijdige wijze moeten worden betrokken in de beoordeling van de vergunningsaanvraag.

Vervolgens bevestigt het Hof in de tweede vraag eveneens de zienswijze van de verwijzende rechter dat enkel verontreinigende stoffen die worden geacht een verwaarloosbaar effect op de gezondheid van de mens en het milieu te hebben, kunnen worden uitgesloten van de categorie van stoffen waarvoor in de exploitatievergunning van een installatie emissiegrenswaarden moeten worden vastgesteld. Wat vervolgens de procedure voor de toetsing van een vergunning betreft, moet de bevoegde overheid in haar beoordeling dan ook niet enkel rekening houden met de verontreinigende stoffen die voorzienbaar zijn gelet op de aard en het type van de betrokken industriële activiteit, maar ook met alle andere verontreinigende stoffen waarvan wetenschappelijk is vastgesteld dat zij schadelijk zijn en die door de betrokken installatie kunnen worden uitgestoten, met inbegrip van de door deze activiteiten veroorzaakte stoffen die niet zijn beoordeeld in de oorspronkelijke vergunningsprocedure voor die installatie.

Voor het beantwoorden van de derde vraag gaat het Hof in op de overgangsmaatregelen die voor bestaande installaties reeds in de richtlijn waren voorzien om te kunnen voldoen aan de vereisten van de richtlijn en op het feit dat de lidstaten en de exploitant van een installatie, in geval van een inbreuk op de voorwaarden van de exploitatievergunning, de nodige maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat op een zo kort mogelijke termijn weer aan de voorwaarden wordt voldaan. Aansluitend wijst het op de eis uit artikel 8, lid 2, tweede alinea van de richtlijn 2010/75 dat de exploitatie van een installatie wordt opgeschort wanneer een inbreuk op dergelijke voorwaarden een direct gevaar voor de menselijke gezondheid oplevert of onmiddellijke en significante nadelige gevolgen voor het milieu dreigt te hebben. De Italiaanse staat geeft in dat verband voor het Hof aan dat de specifieke regels voor het bedrijf zijn ingegeven door een afweging van de betrokken belangen, te weten enerzijds de bescherming van het milieu en anderzijds de bescherming van de werkgelegenheid. Het Hof laat het

aan de verwijzende rechter om na te gaan of de specifieke regels tot gevolg hebben gehad dat de tenuitvoerlegging van de nodige maatregelen om te voldoen aan de geïntegreerde milieuvergunning van 2011, buitensporig lang is uitgesteld, tot na de periode van de overgangsmaatregelen voorzien in de richtlijn, gelet op de ernst van de vastgestelde aantasting van het milieu en de menselijke gezondheid. De richtlijn verzet zich immers tegen een nationale regeling op grond waarvan de termijn waarover de exploitant van een installatie beschikt om te voldoen aan de maatregelen ter bescherming van het milieu en de gezondheid van de mens, herhaaldelijk is verlengd, ook al zijn er ernstige en significante gevaren voor de integriteit van het milieu en de menselijke gezondheid vastgesteld.

HvJ 27 juni 2024, Gestore dei Servizi Energetici SpA (GSE) t. Erg Eolica Ginestra Srl e.a., nr. C-148/23

Prejudiciële vraag – Richtlijn 2009/28/EG (Bevordering hernieuwbare energie) – rechtszekerheids- en vertrouwensbeginsel – wijziging steunregeling – toekenning steun verbonden aan sluiten overeenkomsten

De beheersmaatschappij van energiediensten in Italië (GSE) is verwikkeld in een nationale rechtszaak met 21 vennootschappen die elektriciteit opwekken uit hernieuwbare bronnen (andere dan fotonvoltaïsche bronnen) en het ministerie van Economische Ontwikkeling rond de vervanging van een steunregeling voor dergelijke producenten, in het kader waarvan die producenten verplicht zijn een overeenkomst te sluiten met de GSE om in aanmerking te komen voor die nieuwe regeling. De bedrijven hebben bij de Italiaanse bestuursrechter in eerste aanleg beroep ingesteld tegen de rechtmatigheid van de overeenkomst die zij met de GSE moesten sluiten om de overgang tussen deze regelingen te bewerkstelligen. Die rechter geeft hen gelijk en stelt vast dat uit de toepasselijke nationale wetgeving blijkt dat de verplichting om dergelijke overeenkomst te sluiten enkel geldt voor exploitanten van installaties met hernieuwbare energiebronnen die na 31 december 2012 in gebruik waren genomen en niet voor voorheen reeds bestaande installaties die gebruik maakte van de oude steunregeling zoals die van verzoekers.

De GSE stelt hiertegen beroep in bij de hoogste bestuursrechter en die merkt vooreerst op dat zijn rechtspraak, evenals die van de hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, in die zin gevestigd is dat ook de installaties van verzoekers aan deze verplichting moeten voldoen. Echter stelt deze rechter vervolgens vast dat zou kunnen worden geoordeeld dat deze nationale regeling daarmee eenzijdig de juridische voorwaarden heeft gewijzigd waarop deze bedrijven hun economische activiteit hadden gebaseerd, aangezien de marktdeelnemers die onder de oude regeling vallen verplicht worden een overeenkomst met de GSE te sluiten om in aanmerking te kunnen komen voor de nieuwe regeling, wat kan indruisen tegen de artikelen 1 en 3 en de doelstelling van richtlijn 2009/28 om investeerders zekerheid te bieden, alsook tegen het vertrouwensbeginsel en de vrijheid van ondernemerschap zoals vervat in artikel 16 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Nadat het Hof de argumentatie van de GSE over de niet-ontvankelijkheid van de vraag afwijst, omdat deze steunt op de vermeende niet-ontvankelijkheid van de vordering in het bodemgeschil waarover echter enkel de nationale rechter zelf uitspraak kan doen en wat dus niets afdoet aan de relevantie van de vraag voor de oplossing van het geschil, beantwoordt het deze vraag ontkennend.

Het Hof erkent het belang van een zekere stabiliteit voor het bedrijfsleven en stelt vast dat dit in het kader van deze richtlijn wordt gewaarborgd door (i) een gemeenschappelijk kader vast te stellen met bindende streefcijfers voor het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in elke lidstaat en (ii) te zorgen voor de goede werking van de steunregelingen die de lidstaten hebben vastgesteld om de productie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen te

bevorderen. Dit doet volgens Hof echter geen afbreuk aan de beoordelingsmarge van de lidstaten om doeltreffende, en dus niet te dure, steunregelingen vast te stellen en te handhaven die hen in staat stellen de bindende streefcijfers van deze richtlijn inzake het verbruik van energie uit hernieuwbare bronnen te halen. De richtlijn staat er dus niet aan in de weg dat de Italiaanse wetgever de oude steunregeling vervangt door een nieuw, waarbij voor bepaalde ondernemingen een einde wordt gemaakt aan het voordeel dat de eerdere regeling hen toekende en waarbij deze ondernemingen worden verplicht een overeenkomst te sluiten met de GSE, een entiteit die volledig door de staat wordt gecontroleerd en die belast is met het beheer van en het toezicht op de toekenning van de stimuleringsmaatregelen waarin een nationale steunregeling voor producenten van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen voorziet, om in aanmerking te komen voor de nieuwe regeling, voor zover deze nieuwe regeling de Italiaanse Republiek in staat stelt haar doelstellingen met betrekking tot het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie te bereiken.

Vervolgens stipt het Hof nog aan dat de beoordelingsmarge waarover de lidstaten in het kader van de uitvoering van het Unierecht beschikken evenwel met inachtneming van de algemene beginselen van dat recht, waaronder met name het rechtszekerheids- en vertrouwensbeginsel, moet worden uitgeoefend. Het staat finaal aan de verwijzende rechter om dit te beoordelen, maar het Hof geeft in het kader van een nuttige samenwerking alvast zijn visie mee. Ten aanzien van het rechtszekerheidsbeginsel geeft het mee dat op basis van de voorgebrachte gegevens het lijkt dat de betrokken wetgeving de geleidelijke afschaffing van de eerdere regeling en de vervanging ervan door de nieuwe regeling, alsook de modaliteiten ervan duidelijk en nauwkeurig vermeldt. Ook lijken de bedingen van de verplicht te sluiten overeenkomst volgens het Hof op het eerste gezicht duidelijk en voorzienbaar. Tot slot geeft het met betrekking tot het vertrouwensbeginsel nog mee dat de richtlijn 2009/28 zoals gesteld een beoordelingsmarge laat om de steunregelingen die waren ingevoerd te wijzigen of in te trekken en dat uit de voorgebrachte gegevens alvast niet blijkt dat de Italiaanse autoriteiten voor de vaststelling van wetsbesluit nr. 28/2011 en het besluit van 6 juli 2012 enige maatregel hebben vastgesteld of toezegging hebben gedaan die bij marktdeelnemers gegronde verwachtingen kon wekken met betrekking tot de handhaving van de eerdere steunregeling. Hieruit volgt dat voorzichtige en bezonnen marktdeelnemers moesten kunnen voorzien dat de Italiaanse autoriteiten van deze beoordelingsmarge gebruik konden maken. Tot slot stipt het Hof de beperkte draagwijdte van de verplicht te sluiten overeenkomst binnen het regelgevend kader aan, nu het met name slechts een instrument blijkt te zijn voor de uitvoering van de nieuwe regeling door de GSE dat ondergeschikt is aan het administratief besluit om de stimuleringsmaatregelen toe te staan en geen enkele invloed blijkt te hebben op het bedrag van de stimulans in kwestie, zodat er evenmin sprake lijkt te zijn van een ongerechtvaardigde beperking van het recht op vrijheid van ondernemen.